

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Simo Andre Kadastu

**Huumoriprogrammi loomine Eesti Raadios raadiosaate
„Meelejahutaja“ näitel**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ragne Kõuts-
Klemm (PhD), Maarja
Lõhmus (PhD)

Tartu 2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	5
1.1 Meelelahutuse mõiste	5
1.2 Huumori mõiste	6
1.2.1 Satiir huumoris	7
1.4 Huumori mõju	8
1.4.1 Saate vastuvõtt ja mõju	9
1.5 Ajastu kontekst	10
1.6 Toimetamine ja tsensuur	11
1.6.1 Huumor tsensuuri tingimustes	13
1.7 Eesti Raadio struktuur ja üldine areng 1960-1990	15
1.7.1 Saatevormid huumori vahendamisel	16
1.7.2 Auditooriumi ootus huumoriprogrammile	17
1.7.3 Meelejahutaja kuulatavus 1977-1989	18
2. Uuringu eesmärk ja uurimisküsimused	20
3. Meetod ja valim	21
3.1 Valim	21
3.2 Meetod	21
4. Tulemused	23
4.1 Sisuloome	23
4.2 Tsensuuri mõju saate sisule	24
4.3 Saate ülesehitus ja tööjaotus	26
5. Järeldused ja diskussioon	28
6. Kokkuvõte	30
7. Summary	31
Kasutatud allikad	32
Lisad	34
Lisa 1	34
Lisa 2	36
Lisa 3	37

Sissejuhatus

Huumoril ja satiiril on olnud ühiskonnas alati oluline roll. Vikipeedia (2016) järgi pärineb näiteks huumori mõiste Vana-Kreekast, kus kasutati nö. huumori-meditsiini, mis põhines arvamusel, et vedelik, mis hoiab kõiki kehavedelikke tasakaalus nimetatakse "humor", mis ladina keeles tähendab kehavedelikku. See kontrollib inimese tervist ja emotsioone. Arendades seda mõtet pisut edasi, ei ole tegu kindlasti aegunud ideedega. Sellest mõttekäigust on käibel fraasid, nagu „Naer on terviseks“, ka vaimuterviseks. Eesti huumorit on läbi aegade mõjutanud kokkupuuted teiste rahvustega, olgu tegu võõrvõimude või naaberkultuuride kandumisega Eesti pärimusse. Loomulikult ei teki mistahes pärimus isolatsioonis, vaid on pidevas muutuses sõltuvalt sellest, mida välja pakutakse ja mida on publik valmis sellest omaks võtma. (Laineste 2012:12) „Meelejahutaja“ ajastul oli suur osa eestindatud huumorist pärit vene satiirikutelt, mida tõlgiti ja kohandati kohaliku publiku jaoks.

Nõukogude estraadižanr jõudis Eestisse 1960. aastatel ning selle populaarsus tõusis kuni nõukogude aja lõpuni. Televisioonis ja raadios lõpetas selle žanri saadete domineerimise poliitikasaadete populaarsuse kasv. Nõukogude estraadietenduste traditsioon, mida kandis läbi raadioestraadi žanri ka ülipopulaarne „Meelejahutaja“, oli äärmiselt hinnatud meelelahutus, mis pakkus pealtnäha süütul moel leevendust totalitaarse režiimi igapäevaelu absurdile. (Laineste 2012)

Huumori olulisust mainitud ajajärgul on võimatu alahinnata. Estraadi etendusi lindistati erinevates paikades üle kogu Eesti ja see tõi naljad auditooriumile lähemale, samal ajal olles ise naljade ammendamatuks allikaks. (Lõhmus 2012:148) Vaadeldes huumoritekstide hulka ning ka programmi tänapäeval („ETV Huumori kuld“), on naljad hoolimata allteksti muutumisest osa rahva kultuurimälust.

Estraadist sai „kollektiivne harjumus, mis oli situatiivne ja samas diakrooniline” (Lõhmus 2012: 148). Lõhmus toob välja, et tsensuur ainult suurendas estraadižanri populaarsust ja lõi inimestele ajendi käia estraadietendustel, kuulama ja vaatama huumorisaateid, otsides seejuures poliitiliselt korrektse pealispinna alt pidevalt peidetud sõnumeid. Hoolimata rangest tsensuurist oli tekstide kvaliteet hea ja range tsensuuri tingimustes isegi paranes. Tunnistas ka pikaajane „Meelejahutaja“ trupi juht Eino Baskin intervjuus Maalehele (2015), et totalitaarsetes riikides on satiirinooled teravamad ja täpsemad. Samas oli tekstide loomeprotsess ning tekstide esitamise protsess keeruline ja nõudis ka tsensuurireeglite puhul loojate endi loomingulist lähenemist.

Selle töö eesmärk on püüda läbi huumorisaate „Meelejahutaja“ toimetajate tõlgenduste selgitada raadiosaate näitel, huumorisaadete loomist Eesti Raadios ja Eestis üldisemalt. Kuidas tõlgendavad toimetajad tsensuuri mõjusid ning mida tsensuur muutis. Milline on toimetajate tõlgendus tollasest töökorraldusest ning sisuloomest. Tähele tuleb panna küll ka seda, et toimetajad hindavad tollast tööd distantsilt, mis võib teatud määral mõjutada kujunevaid hinnanguid.

See töö jaguneb viieks olulisemaks peatükiks. Esimeses peatükis tutvustan teoreetilisi ja empiirilisi lähtekohti, mis aitavad mõtestada tsensuuri tingimustes huumoriprogrammi loomist ja toimetamist. Teises peatükis tutvustan Eesti Raadio struktuuri ja teen põgusa sissejuhatuse Eesti Raadio Meelelahutustoimetuse kujunemislukku. Kolmandas peatükis annan graafikute ja taustteksti näol ülevaate auditooriumi ootusest huumoriprogrammile. Neljandas peatükis tutvustan läbi poolstruktureeritud intervjuude kogutud infot ja esitan need tulemustena. Viiendas alapeatükis tutvustan töös kasutatud valimit ja meetodeid.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1 Meelelahutuse mõiste

Meelelahutuse termin võib olla üldine, aga ka individuaalne. See mis ühele inimesele pakub meelelahutust, ei pruugi seda teisele pakkuda. 1670. aastal kirjutas Prantsuse filosoofi Blaise Pascali järgi on meelelahutuse peamine funktsioon peletada tüdimust ja nihutada mehe tähelepanu endilt eemale. Et saavutada eesmärki, peab tegevus täielikult haarama meie tähelepanu. Seejuures peab meelelahutus olema lõbus ja pakkuma rõõmu.

McQuail (2003:449) kinnitab oma definitsioonis mõnda väljatoodud punkti, kuid lisab ka uut. McQuail kirjeldab meelelahutust, kui tootmise ja tarbimise peamist haru, mis katab selliseid formaate, mille ühisjoonteks on külgetõmme, lõbustus ning mõtete ja tunnete mujale viimine. Samuti osutab mõiste meelelahutusprotsessile iseendale ja selles tähenduses võib see mõiste seostuda ka žanritega, mida tavaliselt ei peeta meelelahutuslikeks, nagu näiteks uudised, reklaam või haridus.

Massikultuuri nimetatakse just nii, sest tema suurenenud käive saavutatakse kohandudes madala haridusastmega tarbijagruppide lõõgastus- ja meelelahutusvajadustele, selle asemel, et vastupidiselt kasvatada publikult puutumatu substantsiga kultuuri jaoks. (Habermas 2001:52)

Massikultuuri kriitikud, nagu C.W Mills, süüdistavad massikultuuri valemaailma loomises ja põgenemisvõimaluse pakkumises. (Mills 1956:74). Huumor ja ka naer on meelelahutuse üks osa. Üheks paljukasutatud võimaluseks luua koomilist situatsiooni on juhuslikkuse sissetoomine. Juhus kallutab sündmused tavalistelt rööbastel kõrvale ja olukord muutub ootamatuks või absurdseks. Nii luuakse ka situatsioonikoomika puhul valemaailm, mis pakub hetkelist põgenemisvõimalust. Eestis, ajaloolise okupatsiooni ja tsensuuri tingimustes oli inimeste ootust põgenemisele reaalsusest eriti suur, nagu nendib edaspidi ka Priit Aimla.

Kultuurisotsioloogilistes uuringutes domineerinud modernistlik käsitlus kultuuri ja inimeste kultuurikäitumise kohta on lähtunud sellest, et kultuuris eristuvad selgesti nn kõrgkultuur ehk päriskultuur ning madalkultuur ehk massikultuur. Meelelahutuse all võib kultuuriväljal mõista ka lugemist, filmivaatamist muusikakuulamist jne. Võttes aluseks näiteks filmivaatamise,

saab eristada tüüpe kultuuriväljal. Osa kuulaja- ja vaatajatüüpe on orienteeritud lõõgastusele ning emotsionaalsele samastumisele, teine osa jälle kvaliteetfilmidele ning teravusele, mille alla käib ka uuritav poliitiline huumor ning satiir. (Lõhmus, Lauristin, Salupere 2004)

Huumor on kahtlemata osa meelelahutusest, kuid tänapäevaks on žanripiirid hägustunud. Naljal olid omad nurgad nii raadios kui televisioonis. Veiko Märka nendib ajakirjas Teater.Muusika.Kino (2004), et tänapäeval on eetris huumorivürtsil baseeruvaid saateid ja saatejuhte väga palju ning meelelahutusel ja naljategemisel jäika vahet ei ole.

1.2 Huumori mõiste

Huumori teooriaid ja uurimissuundi on maailmas palju ja alates huumoriuurimise esimesest kõrgajast 1970ndate keskel, on huumorit uurima asunud teadlased väga erinevatelt uurimisaladelt. Huumoriuurijad aga on jõudnud selgusele, et suurt ja ühtset huumoriteooriat on väga raske või lausa võimatu luua. Seega on enamus välja toodud teooriatest osa- või segateooriad, mis vaatlevad huumori ühte aspekti või osapoolt. (Laineste 2003)

Ühise teooria puudumine aga nõrgestab kogu seni loodud uurimuste läbilöögivõimet, tulemused kipuvad üksteist lämmatama ja üldises segaduses lihtsalt märkamatuks jääma. (Laineste 2003: 1).

Kõige sagedamini tavatsetakse huumoriteooriaid või –kontseptsioone jagada laias plaanis kolmeks:

- 1) nn. vastuolu- e. kokkusobimatus- e. inkongruentsiteooriad, kus rõhk on pandud naerdava objekti enda objektiivsele kongnitivsetele omadustele, mitte aga osalejaile, naljaemotsionaalseile vm. psüühilistele efektidele vmt.;
- 2) nn. kriitika- e. halvustamis- e. üleolekuteooriad, mille järgi huumor on nimetatud hinnanguliste ja/või emotsionaalsete suhtumuste kandjaks;
- 3) leevendus- e. lõõgastus- e. kergendusteooriad, mis oma kaasaegseis vormides toetuvad suuresti Sigmund Freudi psühhoanalüütilisele õpetusele.

Küsimusele, mis teeb konkreetse teksti naljakaks, on püüdnud eriti agaralt vastust otsida lingvistid. Victor Raskin pakkus vastuseid oma teoorias, mis toetus skripti kontseptsioonile. Omamaks huumori kvaliteeti, peab tekstil olema kaks vajalikku tunnust: tekst sisaldab kahte eri skripti, need kaks skripti on mingis osas vastandlikud ja mingis osas kattuvad (Raskin

1985 Laineste 2003:8 kaudu). Antud teooria vastab eelpool välja toodud nõ. nn. vastuolu- e. kokkusobimatus- e. inkongruentsiteooriale.

1.2.1 Satiir huumoris

Veiko Märka arvates eristas kommunistlik kultuuripoliitika huumorit kui üldinimlikku ja heatahtlikku koomika žanrit ning satiiri kui ideoloogilist relva. (Märka 2004). Satiiri defineeritakse, kui terav pilge isiku või ühiskonna pahede, nõrkuste ja puuduste aadressil. Erinevalt huumorist distantseerub satiirik naerualusest. See tähendab, et kui huumor ja nali tekivad enamasti inimlikes kontaktides siis iroonia ja satiir saab tekkida seal, kus inimlikke kontakte napib, kus psühholoogilisel meie-nemad rindejoonel satiiriga salvatu jääb nende, mitte meie poolele. (Kasemets 2000)

Eino Baskin tunnistas intervjuus Maalehele: „Totalitaarsetes riikides on estraad ja satiir alati teravam ja täpsem. Satiirinooled lendavad õigesse kohta ja tekitavad ridade vahelt mõistetut. Demokraatlikes riikides on nii huumor kui sellele lähenemine teistsugused, püütakse luua koomilisi situatsioone ja teha nalja nalja enese pärast, aga teravat satiirilist elementi seal ei eksisteeri.“

Diktatuurides loetakse ohtlikeks vaenlasteks süsteemivastase iroonia ja satiiri kasutajaid, kuna neid on palju raskem elimineerida kui otseseid vastaseid. Sovetiajal levisid ”Armeenia raadio” uudised suust suhu ja naeruvääristasid süsteemi ninamehi ning nende tegemisi. Naer seob võimsalt. Nalja kaudu saab eriti hästi tegelda tabuteemade ja muide tunnetega seotud teemadega ning saab ka norme kinnistada.

Satiiri peab Freedman (2009:2) ründavaks kunstiks, mida olenemata soost, rassist või ajast defineerib eelkõige siiski vaimukus. Hoolimata või tänu sellele on satiiril ja satiirikutel ühiskonnas oma roll ja jõud. Freud arvab, et satiir toimib teatud mõttes ventiilina, lõdvendades pingeid, mis muidu võiksid avalduda näiteks poliitilisel kujul. (Freud 2008) Seega – ühiskondlike muutuste ja poliitiliste reformide kiirendamiseks on võimalik kirgliku ning surmtõsise tõekuulutuse kõrval ka pilget, irooniat ja sarkasmi kasutada nii teksti- kui pildikeeles (Harald 1992; Meyrowitz 1986, Kasemets 2000 kaudu).

Samas võib selline ründav ja terav vorm tekitada lisapingeid ka ühiskonnas. Ilmekaim ja kahjuks ka traagiliseim näide sellest on rünnak Charlie Hebdo toimetuse vastu. Just väärtushoiakute ja sündsustunde pinnalt tundsid paljude moslemite kõrval end solvatuna ka

mitmed mitte-moslemid. Ka mõned kirjanikud süüdistasid Charlie Hebdot kallutatuses ja asusid nõ. kannataja poolele.

Ajakirjanduses on satiir ja eriti satiirilise karikatuuri vorm selgem ja žanripiirid on konkreetsemad. Satiiri vormid raadios ja televisioonis on hägusemad. Televisioonis on saanud eristada satiirilist päevakajasaadet („Ärapanija“; „Teletaip“) ning satiirilisi huumorisarju („M-Klubi“; „Riigimehed“). Raadios on satiirilise jutusaate rolli täitnud „Rahva oma kaitse“. Täiesti puudub Eestis aga satiirikastmes poliitiline talk-show, kus lahatakse koos saatekülalistega poliitilisi teemasid. Laialt on levinud selline kontseptsioon Ameerika Ühendriikides („The Daily Show“).

1.4 Huumori mõju

Huumori mõju kui sellist on keeruline mõõta. Nalja mõju võib vaadelda nii psühholoogilisest vaatepunktist, kui tekstilisest. Psühholoogilistes huvitatakse mitte niivõrd naljatekstist, kui võrd funktsioonist ja kohast, mis ta hõivab inimese juures, kes seda nalja loeb, kuulab, edasi annab. Tegeldakse nalja kontekstiga ehk täpsemalt tegeldakse konteksti selle osaga, mis puudutab indiviidi ning nalja mõju talle. (Tuisk 1996: 1).

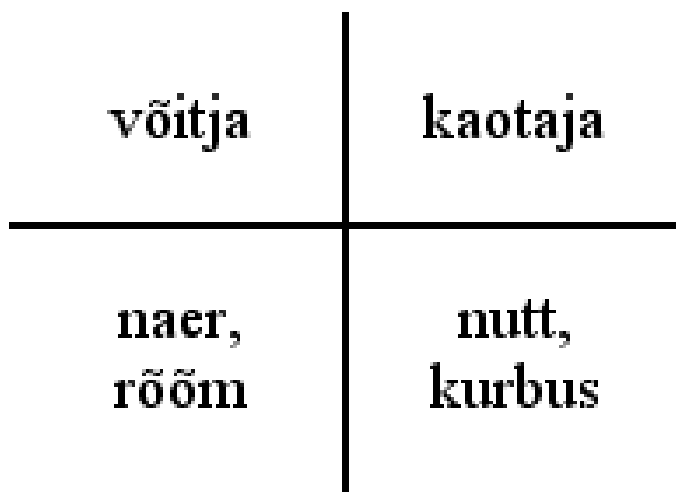
Sigmund Freud arvas, et psüühika aluseks on alateadvuslike naudinguhimude lakkamatud konfliktid reaalsuse printsiibiga. Freudi arvates on oluline just materjali kontekst ehk iga nali avaldab hingeelule erinevat mõju. Näiteks kuulus Eino Baskini repertuaari kalambuur „kuni 75. eluaastani võib nalja teha, siis läheb diktsioon halvaks“. Ilma kontekstita on tegu täiesti tavalise lausega. Selgitame konteksti – antud ajajärgul oli 75. aastaseks saamas NSVLi juht Leonid Brežnev, kellel oli teada kehv diktsioon. Selline kontekst muudab nalja naljakaks, loomulikult vaid Brežnevit ja Nõukogude Liitu tundvale inimesele. Inimestele Austraalias oleks nali avaldanud hoopis erinevat mõju.

Astrid Tuisk toob välja Freudi subjektiivsed tingimused nalja loomise, edasiandmise ja vastuvõtmise kohta. Olulised pole mitte teatud nalja objektiivsed omadused, vaid meie teadvuse tegevus seda nalja interpreteerides. Nalja vastuvõtmine meie teadvuse poolt on omakorda nii oluline selle poolest, et anekdootides leiavad väljapääsu alateadvuslikud tõrjutud soovid. Nii on nalju peetud tsensuuri kaotajaiks, reaalses elus allasurutud soovide avalikustajaks. (Tuisk 1996)

Samas ei ole huumori mõju ja huumori vastuvõtt sama asi. Laineste toob välja Raskini argumendid, et eelkõige määrab lõpptulemuse vastuvõtja kogemustaust ja psühhotüüp. Samas peab Raskin oluliseks ka rääkija kogemust, psühhotüüpi ja sotsiaalsed tausta.

Osa uurijaid käsitanud humorimeelt kui inimliigi säilimiseks vajalikku instinkti. Teised on käsitanud huumorit kui teatava võitluse vormi, kus toimuvad kallaletungid, võidud ja lüüasaamised, ning tsivilisatsiooni arengu jooksul on see võitlus kaotanud otsese, füüsilise iseloomu. (Raskin 1985, Laineste 2003 kaudu)

Joonis 1 Osa teadlasi on huumorit käsitletud võitluse vormina

1.4.1 Saate vastuvõtt ja mõju

Kommunikatsiooniprotsessi edukus tuleneb tema efektiivsusest veenda oma auditooriumi. Raadiosuhtlemise spetsiifika pakub selleks oma intiimse laadi ja vahenditega väga häid võimalusi. (Trikkel 1969:44) Tänu intiimsusele ja vahetusele saavutavad raadioprogrammid kuulajaga kõige suurema isikliku kontakti ja tänu sellele võib raadioprogrammil olla auditooriumile ka suurem mõju.

Humorisaate mõju on midagi, mida võib jälgida, kuid mida on raske mõõta ja seega on empiirilistes uuringutes raskustega rakendatav. Selle kehtivus saab järgida nii eelkommunikatiivses, kommunikatiivses kui ka järelkommunikatiivses faasis. (Kõuts-Klemm, Korts 2010) Kõige sagedamini uuritakse mõju just järelkommunikatiivses faasis, kus saade on lõppenud. Mõju oleneb loomulikult eesmärkidest mida saatesari täidab ehk millised on

kommunikatsioonitsükli eesmärgid. Saade võib muuhulgas informeerida, harida, luua esteetilise elamuse või pakkuda meelelahutust.

Empiirilises uurimistöös tegeletud eelkõige meedia mõjudega inimeste hoiakutele. Hoiakut defineeritakse kui tendentsi “reageerida ühele objektile (asjale, isikule, ideele, vms) kindlate (positiivsete või negatiivsete) tunnetega, tajuga ja ettekujutustega ning käitumisviisiga.” (Klima 1975, Kõuts-Klemmi; Kortsu kaudu 2010). Reaktsioon huumoritekstile väljenduda nii füüsiliselt (naer), psühholoogiliselt (maandav) kui muuta inimese hoiakuid ühe või teise asja suhtes. Tuleb tähele panna, et mõju on nii tekstist endast kui teksti vastuvõtjast. Suurem mõju on kvaliteetsematel tekstidel. Sõnumi kohale jõudmist mõjutab nii kontekst kui näiteks kuulaja haridustase.

1.5 Ajastu kontekst

Raskini järgi peab lausetähenduste tuletamisel peab semantiline teooria olema võimeline lause õige mõtestuse leidmiseks suhestama lauset naaberlausetega, aga ka arvestama lausetest väljaspool olevat informatsiooni. (Raskin 1985: 315) Ka mistahes saate mõju on teate vastuvõtu emotsionaalsest iseloomust, mis omakorda on saate sisu kajastavate psüühiliste elementide (teksti) ja foonika, taustsüsteemina esinevate elementide ning seoste ehk konteksti vastastikustest suhetest. Millised on tekkinud seosed ja millisesse konteksti see ladestub.

„Teksti“ mõiste ise on kultuuriväljal keskne. Selle võib omakorda jagada avatud tekstiks ning suletud või peidetud tekstiks. Avatud tekst on üldiselt kõigile arusaadav. Peidetud tekst aga on osa avatud tekstist ning avaldub läbi selle. Läbi selle on avatud tekstis elemente, mis ei pruugi olla üldarusaadavad või kontekstualiseeritavad. Avatud tekst on aga kontekstiga tihedalt seotud. (Lõhmus 2004)

Eriti oluline on seda tähele panna Nõukogude liidu tingimustes, kus ajastuline kontekst ja kohaline absurdus andis huumorile palju ainet. Eriti suurel hulgal nalju on kolmest Nõukogude vanakesest, ehk NSVL-i liidritest Brežnevist, Tšernenkost ning Andropovist, kes kõik olid võimul sisuliselt kuni dementsuseni. Näide anekdoodist, mida ilma kontekstita oleks väga raske mõista:

Brežnevi matuste ajal seisis Andropov haua veeres ja ütles: "Ипоуаӱ!", aga haudalaskjaile kuuldus: "Брочаӱ!" ja seepärast ta sinna niisuguse mürinaga visatigi. (1982)

Samasugune loogika kehtib ka estraadil või raadios esitatava satiirilise teksti kohta. Et nalja mõista tuleb tunda konteksti. Inimliku vea tõttu lasti Brežnevi kirst hauda liialt kiiresti ja valju kolksatuse saatel, mis andis ainet mitmeteks anekdootideks. Samamoodi Tšernenko ja Andropovi äärmiselt kehv tervis. See on Raskini mainitud semantiline informatsioon, mis on vajalik lausetähenduste konstrueerimisel.

Eripärana, tekkis sel Nõukogude aja lõpul reaalsuse ja huumori vaheline piiride hägustumine, mida kõige ilmekamalt iseloomustas raadiosaate „Piirist piirini“ populaarsuse kasv 80. aastate lõpul. Kuni 1980. aastate keskpaigani ja alanud glasnostini, edastas propagandatoimetuse alla kuulunud „Piirist piirini“ TASS-i koostatud propagandamaigulisi uudisteateid. Kuna koostatud teated olid niigi absurdimaigulised, keeras „Piirist piirini“ toimetus vindi üle ning luges uudiste pähe kõige absurdsemad uudisteated, mille üle rahvas kollektiivselt naeris. Reaalsusest ja reaalistest uudistest loodi tähendusi ümber konstrueerides huumor. Hiljem sai saate nimeks „Müürist müürini“, mis oli vihje Berliini müürile, mis oli raudseks eesriideks ida ja lääne vahel.

1.6 Toimetamine ja tsensuur

Kõige üldisemalt võiks toimetamist kirjeldada, kui raadios, televisioonis või trükimeedias avaldatava redigeerimist ja kujundamist. Seejuures võivad toimetamise rutiinid erineda vastavalt meediumile, žanrite (humorisaade vs. uudistesaaide) lõikes, aga ka erinevates teguritest, mis meediatekste mõjutavad. Toimetaja oli seejuures viimane samm enne tsensorit ning omas olulist sõna, öeldes mida võib ning mida mitte. Tsensuuri laiem eesmärk oli inimesi tegelikest probleemidest võimalikult vähe teavitada, selleks tuli takistada info, tõlgenduste, konteksti teadvustamist. (Lõhmus, 1999)

Pamela Shoemaker ja Stephen Reese (1991) on jaganud meediatekste, mille hulka kuuluvad ka humoritekstid, mõjutavad aspektid viieks erinevaks tasandiks, millest antud töös on kõige olulisemad meediaväline tasand ning ideoloogiline tasand. Meediavälise tasandi alla saame lugeda suhted allikatega, humorisaadete puhul allikate valik ja materjali hankimine. Samas ka auditooriumi tagasiside ja reaktsioon. Nõukogude ajakirjandus, sealhulgas ka ENSV raadio-ja teleajakirjandus kuulusid suuremasse süsteemi – nõukogude ühiskonna ideoloogiasüsteemi, milles toimetaja pidi ühendama endas propagandisti ning ajakirjaniku (Lõhmus, 1999). Ideoloogilise raamistiku dikteeris vaadeldaval ajajärgul kommunistliku

maailmapildi kehtestamine ning kommunistlike ideaalidega seotud väärtuste sugereerimine. Loomingulisel poolel, kuhu kuulusid kahtlemata ka huumorisaated, kärpis tsensuur motivatsiooni, loomingulisust ja tekitas närvipingeid. Tsiteerin Eino Baskinit (2015):

„Tsensuuri pärast ma koos oma näitlejatega lahkusingi („Meelejahutajast“), sest võimatu oli tööd teha. Üks inimene oli spetsiaalselt KGB ja Keskkomitee ideoloogia osakonna poolt pandud raadiosse istuma, kes tsenseeriks igat lauset, sõna ja sketši. Me pidime oma tekstid enne iga esinemist temale esitama. Aga see ei puudutanud ainult "Meelejahutajat", see puudutas tervet estraadi ja satiiri valdkonda Nõukogude Liidus. Igal asjal oli tsensuuri pitsat peal, ilma selleta ei saanud Venemaal mitte midagi teha.“

Totalitaarne, suletud ajakirjandussüsteem seab Lõhmuse (1999) järgi toimetamisele rohkesti kitsendusi ja piiranguid, mida kohtab toimetamise kõikidel tasanditel:

- a) toimetamistöö määratlemises — ametlik toimetamine tähendab süsteemi suletuse ja totalitaarsuse tagamist;
- b) töösuhetes — suhted on hierarhilised ning hinnangulised, kusjuures hierarhia ja hinnangud sõltuvad kõige rohkem süsteemi hierarhiast ja ideoloogiast;
- c) keele ja tekstide kasutamises — toimetamise aluseks on totalitaarses süsteemis eksisteeriv ametlikult kehtestatud (ideoloogiline) keelekasutus, vastavad kindlakskujunenud tekstimallid, hierarhiline koodistruktuur.

Juba antud loetelust nähtub, et Nõukogude toimetajatöö oli tsensuuriga tihedalt seotud. Toimetamine oli teatud mõttes tsensuurile ettevalmistav etapp ehk toimetaja vältis või toimetas välja info, mis ei sobinud kokku ametliku ideoloogiaga. Seejärel viis ametlik tsensuur sisse oma parandused.

Seega on eri ühiskondades ja eri kanalites toimetajatel väga erinevad rollid ja võimalused. Toimetajad lähtuvad eri normidest, mille nad kas seavad endale ise või mis mõjutavad neid väljastpoolt, olgu need siis ühiskonnas levinud põhimõtted või ajakirjandusliku töö rutiinidest tulenevad mõjutused. Antud töös palun hinnata, milliseid norme ja mõjutusi oskavad Meelejahutaja toimetajad ise välja tuua ning kuivõrd oluliseks hindavad nad saate rolli ja mõju ühiskonnas.

1.6.1 Huumor tsensuuri tingimustes

Huumoriuurijaid on läbi aegade segadusse viinud küsimus, kas huumor, mis tekitab eelkõige positiivseid elamusi, võiks olla funktsiooni poolest hoopis tageduse väljaelamise turvaliseks kanaliks? Laineste järgi kinnitavad tähelepanekud, et aktiivsed huumorilooe perioodid jäävad aega ja ühiskonda, kus tõesti leidus, mille vastu võidelda (nt autoritaarne riigikord, ideoloogiline surve ja olmeline viletsus omaaegses Nõukogude Liidus). (Laineste 2010) Sellest võime aimata, milline oli inspiratsioon ja huumoritekstide üldine temaatika, oli tegu siis anekdoodi või raadiosketšidega.

Seda teooriat kinnitab Freedmani tähelepanek, kelle arvates tsensuuri tingimused mõjusid soodustavalt kunstniku loovusele. Näitena kasutab Freedman 19. sajandi Venemaal, tsensuuri tingimustes, loodud mitmeid viljakaid töid Tolstoilt, Dostojevskilt, Turgenevilt ja Tšehhovilt. Nende mitmed ühiskonnakriitilised tööd pääsesid tsensuurist ja olid kunstiliselt kõrgel tasemel. (Freedman 2009:109). Tsensuurist pääsemine on oluline ka antud uurimustöö kontekstis – milliseid vahendeid tsensuuri petmiseks või eksitamiseks kasutati, kui seda üldse tehti.

Rääkides raadiosaadetest, võiks siin toetuda Halli (1980) kodeerimise ja dekodeerimise teooria, mille järgi näiteks raadiosaate, antud töö kontekstis ka huumoriteksti, looja peidab teksti sisse mingisuguse sõnumi, aga edasine sõltub juba vastuvõtjast ehk dekodeerijast, kes teksti vastavalt enda teadmistele lahti mõtestab, mis on võimalik tänu kontekstile ja tuttavatele sümbolitele.

Humorist Priit Aimla tunnistas 1. aprillil 1997 saates Carte Blanche Urmas Otile, et vanasti vajati temasuguseid pörgulikult palju ja meid oli vähe see oli siis see nõndanimetatud sotsialismi aeg või Vene aeg, kus inimesel oli lohutust pisut vähe võtta ja siis arvati, et kui keegi nääksub kehtiva korra kallal ja annab ridade vahelt teada, et äkki see sotsialistlik kord ei olegi kõige mõnusam mõte ja äkki meie riigijuhid ei olegi nii toredad nagu nad on. Ridade vahele peidetud sõnumid ja oskuslikult sümbolitega edasi antud mõtted säästsid tsensuurist ka Freedmani loetletud Vene kirjanikke.

Vastukaaluks Lainestele toob Luule Krikman toob oma uuringus „Jokes in Soviet Estonia“ välja kaks olulist punkti. Esiteks ei olnud Nõukogude naljad ja sotsialistlikud naljad protesti ja vastupanu vahendid, vaid pigem märk küünilisusest, pessimismist ja teatavast allaandmisest. Teiseks muutusid naljad Nõukogude režiimi ajal poliitilisteks ja majanduslikeks naljadeks – poliitilised ja etnilised naljad ei olnud sarnaselt demokraatiamaadele erinevas kategoorias,

kuigi olid tihedalt seotud. (Krikman 2009:20). Siin võib paralleele tõmmata Aimla tõdemusega – poliitilise ja majanduslikku korra kallal nääksujaid oli vaja, sest just need tekitasid rahva seas suurimat nõrdimust.

Tsensuuril võib loomingus olla ka suunav ja mõjutav roll tekstiloomele. Konkreetse näitena tsensuuri suunavast rollist huumoris võib tuua nõukogude-aegse tsensuuri suhtumise juutide rahvusrühma, mis oli riiklikult ajendatud poliitika tulemus. Brežnevi perioodil toimus antisemitismi taasideologiseerimine riiklikul tasandil. Nõukogude juutidest kui sionistidest said avalikus meedias riigireeturid ning „viies kolonn“. Huumoris avaldus see juudi päritolu humoristide tagakiusamisega. Raskin selgitab seda rahvusliku üleoleku skriptiga, mis võib üle kasvada mõneks poliitiliseks skriptiks. Selliste hoiakute kultiveerimine on olnud omane totalitaristlikele, natsionalistlikele režiimidele. (Raskin 1986:63) Samas soodustati Nõukogude liidus juudinaljade tegemist, olles viljakas ajajärk juutide kitsiduse, rikkuse ja ebapuhtuse üle naljatlemiseks.

1.7 Eesti Raadio struktuur ja üldine areng 1960-1990

Eesti Raadio oli 1960.-1970. aastate Eesti Raadiot iseloomustab süsteemi integreeritus ja süsteemi osana toimimine, samas ka institutsiooni pidev laienemine. 1960. aastate keskel sai tänu Hruštšovi sulale ja piirangute lõdvenemisele võimalikuks Eesti Raadio meelelahutustoimetuse RAMETO loomine. (Lõhmus 2004: 102)

Seoses stagnatsioonija alguse ja majandusliku paigalseisuga vähendati NSV Liidus ajakirjanduse sõnavabadust, hakates varjama majanduse halvenevaid näitajaid. See tõi kaasa Eesti Raadio ja Televisiooni allutamise Üleliidulise Tele- ja Raadiokomiteele. Raadioajakirjandusele tähendas see 1960. aastate tippajale järgnevat poliitiliste piirangute survet, mis mõjutas ka sel ajal eetris olnud programme. Kaotati otsesaated ning programm vaesustus ka žanriliselt.

1965. aastal Eesti Raadio 1972. aastaks olid televisioonist ja raadiost saanud rivaalid ja see kajastus ka uues struktuurimuudatuses, millega Televisiooni ja Raadio Komitee lõi kaks üksust lahku. Mõlemad said eraldi juhtkonna ja struktuuri. Sisetülid Eesti Kommunistliku partei keskkomitees tõid endaga kaasa ideoloogilisi kontrollid, kes olid valmis avastama puudujääke nii ideoloogilises võitluses kui kasvatustöös. Sellised kontrollid näiteks aastail 1976 ja 1979 tõid endaga kaasa ka vastavad ideoloogilised otsused.

1980. aastal toimunud Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni jalgpallimatšile järgnenud rahutused andsid ettekäände Aadu Slutskist vabanemiseks ja EKP KK süüdistas ringhäälingut ühiskondliku rahulolematuse ja poliitilise terviklikkuse lagundamise põhjustajana. Struktuuriliselt kasvas küll Raadio Komitee töötajaskond, kuid programmi ennast tootis aina vähem inimesi. Toimetajaskond vananes ja noorte juurdetulek oli takistatud. (Lõhmus 1999:90)

Aastatel 1989-1991 olid murrangulised nii Eesti kui Eesti Raadio elus. Vaba sõna levis ning hüppeliselt kasvas poliitikasaadete osakaal. („Loominguliste liitude tund“, „IME otsestuudio“, „Avalikud asjad“). See tõi kaasa meelelahutus- ja huumorisaadete osakaalu vähenemise saatekavas. Rahva põhitähelepanu koondus poliitilistele programmidele, mis oli ajastu konteksti arvestades ka mõistetav – see poliitika mille üle naerdi hakkas muutuma ja muutustes sooviti vahetult osaleda.

1.7.1 Saatevormid huumori vahendamisel

Dokumentaalsete elavsaadete žanrijaotuse koos olulisemate iseärasustega on välja toonud Valdo Pant. Pandi järgi on olemas 9 žanrigrupi (Pant 1981: 76-83):

1. Diktoritekstid ja –saated
2. Esinemised
3. Illustreeritud esinemised
4. Intervjuud
5. Intervjuud sündmuspaigal
6. Reportaažid
7. Kombineeritud ja sünteetilised dokumentaalsed vormid
8. Kunstilis-dokumentaalsed saatevormid
9. Ilukirjanduslikud ja kunstilised saatevormid.

Iga žanri iseloomustavad oma tunnused ja žanrid on vormiliselt erinevad. Pidades silmas antud töö eesmärki ning huumorile ja estraadile omaseid tunnused, on olulised just kunstilis-dokumentaalsed saatevormid. Pandi järgi on need saatevormid, kus sõna saavutab olukirjelduse kirjandusliku taseme, kujund kunstilise kujundi väljendus ja üldistusjõu ning dokumentaalsetele elementidele lisanduvad kirjanduslik kunstilised elemendid (draama, muusika, poeesia) kui võrdväärset elementide. Nende saatevormide alla kuuluvad žanrid jagunevad omakorda kuueks:

1. Kirjanduslik reportaaž
2. Estraadireportaaž
3. Raadio-olu-kirjeldus
4. Raadiojutustus
5. Instseneeritud raadiojutustus
6. Kunstilis-dokumentaalne kompositsioon

Pant kirjeldab estraadireportaaži, kui kirjanduslikku reportaaži, kus reporter täidab stsenaariumi alusel ka konferansjee või estraadiprogrammi juhi funktsioone, suheldes

vaheldumisi tegelike ja kirjanduslike partneritega. Saatevormi iseloomulike tunnustena toob Pant välja humoristlikkuse ja satiirilise, mis on tavaliselt dokumentaalse ja fantaasialoomingu süntees.

1.7.2 Auditooriumi ootus huumoriprogrammile

Väga suur osa meediatarbimise mõõtmisest seostub auditooriumi kui meediaturuga mille käsituses auditoorium on "teatud sotsiaaldemograafilise profiiliga tegelike ja potentsiaalsete meediateenuste ja -toodete tarbijate kogusumma" (McQuail 2003: 324). Järjekindlalt hakati Eesti Raadio programmide kuulatavust mõõtma 1972. aastal.

Raadiokuulamise tipptunnid on tööpäeviti kell 7.30 – 9.30 ja 12.00 – 12.30. Nädalalõppudel 9.00-11.00. Näiteks „Meelejahutaja“ oli eetris pühapäeviti kell 11.00. 1974.-1976. aastal kuulas raadiot iga päev keskmiselt 82% elanikkonnast. Kusjuures Vikerraadio (kus oli eetris ka „Meelejahutaja“) oli tunduvalt populaarsem kui Eesti Raadio I programm. 1970. aastate populaarsemad raadiosaated olid „Meelejahutaja“, „Mnemoturniir“, „Päevajaka“, „Tere hommikust, põllumehed!“ ja „Teist ja teile“ (Lõhmus 2004: 110).

Vaadeldes kümnet ajavahemikul 1985. – 1989. aastal eetris olnud raadiosaadet näeme, et 16-69. aastastest kuulajatest on 1985. aastal „Meelejahutajat“ kuulanud keskmiselt 44% ja ülejäänud aastatel stabiilselt keskmiselt 45% elanikkonnast. Võrdväärse kuulatavusega on vaid „Perekond ja kodu“. See illustreerib auditooriumi suurt huvi ja ootust huumoriprogrammi suhtes.

Eesti NSV Riikliku Televisiooni ja Raadio Komitee Eesti Raadio Arvutuskeskuse poolt 1979. aastal läbi viidud auditooriumi ootuste uuringust lähtub, et 24-st soovitusel 7 puudutasid Meelejahutajat ja ei olnud rahul, et saade on samal ajal TV-viktoriiniga. Mõlemad olid meelelahutuslikud saated ja see kinnitab meelelahutuslike saadete suurt populaarsust.

ENSV Televisiooni- ja raadiokomitee tellitud ankeetküsitluses "Televisioon, raadio ja mina" tuleb välja, et kõige kuulatavam täiskasvanute saade Eesti Raadios oli nii I klassi õpilaste, kui III klassi õpilaste seas Meelejahutaja.

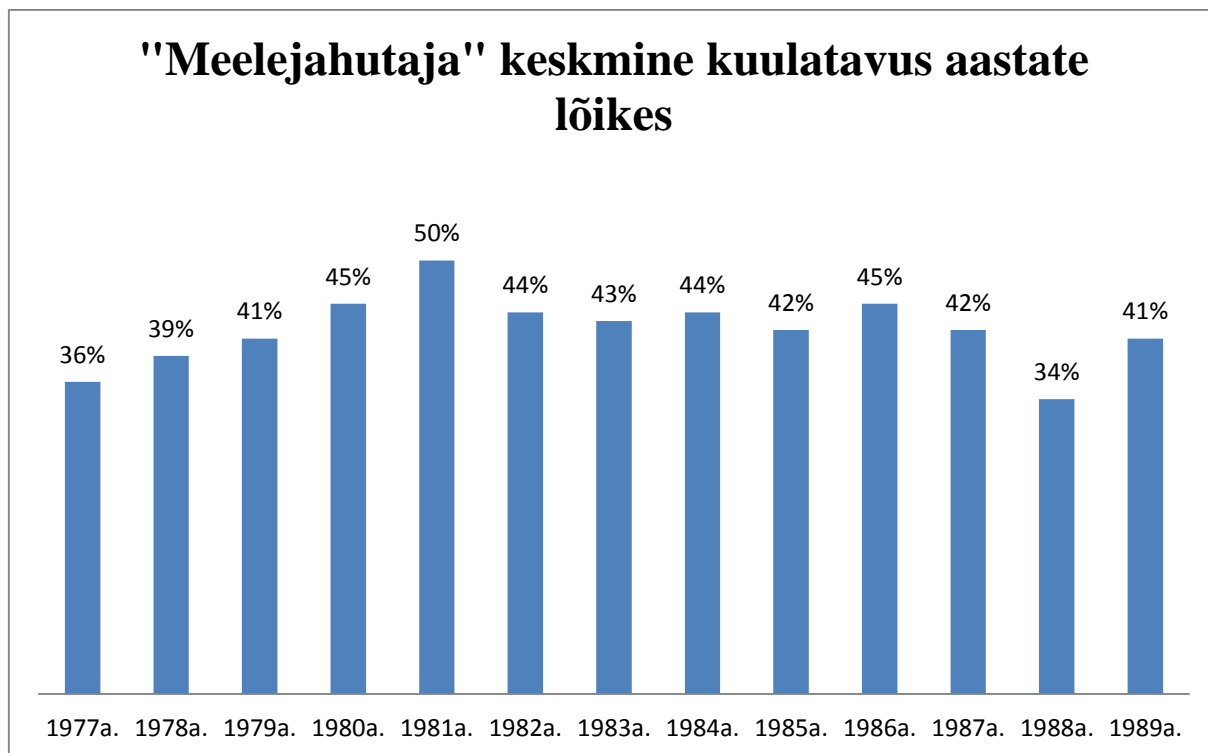
1989. aasta poliitiliste muutuste tuules muutuvad ka inimeste kuulamiseelistused – seniste populaarsete saadete kõrvale kerkisid infosaated ning poliitilised arutlused. Huvi kõigi uudisteprogrammide suhtes kasvas vähemalt 10%. Meelelahutuse ootus ja jälgimine oli tipus aastal 1983. Seda saab ilmselt seostada poliitilise surutise ja depressiooni ajaga, mil inimesed rohkem huumorit vajasid.

1.7.3 Meelejahutaja kuulatavus 1977-1989

Rahva Hääle (1975) artiklist nähtub, et Eesti Raadio saatemaht oli 1975. a. 32,5 tundi kolmes programmis. Üheaegselt on valmimise eri etappides 1800 saadet. Esimene Meelejahutaja läks eetrisse 1973. aastal ja võitis kiiresti populaarsuse, olles läbi aastakümnete Eesti Raadio üks populaarsemaid saateid.

Analüüsitud on kätte saadud Eesti NSV Televisiooni ja Raadio Komitee Informatsiooni ja Arvutuskeskuse kuulajauuringuid, mis kinnitavad Meelejahutaja populaarsust aastate lõikes. Võrdlusena võib tuua, et näiteks hommikuprogrammi „Hommikukaja“ kuulas 1985. aastal 21% , 1986. aastal 19%, 1987. aastal 22%, 1988. aastal 23% ja 1989. aastal 32% elanikkonnast. Jooniselt 2 nähtub, et Meelejahutaja kuulatavus aastatel 1977-1989 oli ka kõige kehvemal aastal kõrgem kui „Hommikukaja“ nelja aasta kuulatavus.

1977. aastal hakkas „Meelejahutaja“ kuulatavus tõusma, jõudes 1981. aastal 50%-ni, kui „Meelejahutajat“ kuulas keskmiselt pool elanikkonnast. Seejärel püsis kuulatavus viiel aastal 43%-45% vahemikus. 1988. aastal oli keskmine kuulatavus kõige madalam 34%, kuid põhjuseks olid 1988. aasta Souli olümpiamängud, mis ei jätnud mõjutamata ka „Meelejahutaja“ kuulatavust. 1989. aastaks oli kuulatavus taas 41%.

Joonis 2 - "Meelejahutaja" keskmine kuulatavus 1977-1989

2. Uuringu eesmärk ja uurimisküsimused

Selle bakalaureusetöö eesmärk oli püüda läbi huumorisaate „Meelejahutaja“ toimetajate tõlgenduste selgitada raadiosaate näitel, huumorisaadete loomist Eesti Raadios ja Eestis üldisemalt aastatel kui „Meelejahutaja“ oli eetris.

Uurimisküsimused:

- Kuidas tajusid tegijad tsensuuri mõju tekstilooale?
- Milline oli tsensuuri mõju toimetusproutsessile?
- Milline oli saate „Meelejahutaja“ ülesehitus?
- Milline oli tööjaotus „Meelejahutaja“ loomisel?

3. Meetod ja valim

3.1 Valim

Bakalaureusetöö jaoks viisin ennast kurssi Eesti huumori- ja satiirimaastikuga ning RAMETO loomise, tegevuse ja sünniga. Valisin sihipäraselt välja neli inimest, kes olid RAMETO-ga läbi aegade tihedalt ja tõiselt seotud. Bakalaureusetöös kasutasin andmekogumismeetodina ekspertintervjuusid RAMETO liikmetega. Teostatavate ekspertintervjuude puhul lähtun sihipärasest valimist ehk valisin ise välja uuritavad, otsides keskseid toimetajaid ja autoreid, kes läbi RAMETO ajaloo saateid loonud on.

Valisin sihipäraselt välja neli intervjuueeritavat:

1. Priit Aimla 1968-1988 RAMETO toimetaja
2. Toivo Tootsen 1971-1990 RAMETO vanemtoimetaja
3. Raimo Aas – RAMETO esineja ja tekstide autor
4. Vello Mikk – RAMETO toimetaja

3.2 Meetod

Süvaintervjuu valisin meetodiks, sest see annab võimaluse lisaks kavapõhiste küsimustele küsida kuulamis põhiseid täpsustavaid küsimusi, mis annavad võimaluse koguda võimalikult palju erinevat infot, mis sobib minu töö kirjeldava eesmärgiga. Seega oli minu ülesandeks kvalitatiivse intervjuu-uurimuse kavandamine. Standardiseerimata, poolstruktureeritud intervjuus kasutasin varem koostatud intervjuukava, kuid vestlus toimus siiski vabas vormis ja jätsin endale võimaluse küsida täpsustavaid küsimusi. See andis võimaluse koguda näiteid võitlusest tsensuuriga ning tekstide loomise ja mõjude eripäradest, mis ongi üks minu töö eesmärke.

Intervjuud on läbi viidud silmast-silma ning aluseks võetud kava koosnes lisaks kolmest osast. Põhiosa küsimuste esimeses osas küsisin üldiseid küsimusi, näiteks intervjuueeritava toimetusega liitus ning millised olid nende ülesanded. Ühtlasi täidavad nimetatud küsimused ka nõ. soojendusküsimuste rolli, mida pidasin oluliseks intervjuu õnnestumise seisukohalt. Samuti uurisin üldise temaatika ning kodumaiste ja tõlgitud tekstide vahekorra kohta. Puudutan ka tsensuuri protsessi, mis juhatab sisse küsimuste teise osa. Teises osas käsitlen

süvendatult tsensuuri tegevust ja mõju huumoriloolele ning jõuan huumorisaadete ja publiku ning auditooriumi vahekorran. Põgusalt käsitlen huumori populaarsust ja kohta ühiskonnas ning selle populaarsuse kadumist 90. aastatel. Kolmandas osas keskendun konkreetse isiku aastakümnete läbivatele töödele ning RAMETO struktuurile ja selle muutumisele. Läbi nende kolme bloki, koos lisaküsimustega, said intervjuueeritavad reflekteerida „Meelejahutaja“ loomisega seonduvat läbi aja.

Intervjuude analüüsi meetodina kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivne sisuanalüüs lubab analüüsida ka latentset sisu, st. võtta arvesse ridade vahele peidetut ja omavahel otstarbekalt seostada niisugused koodid ja kategooriad, mis võtaks kokku analüüsitava teksti kesksed ja uurimisküsimuste seisukohast olulised tähendused. (Kalmus; Masso; Linno, 2015) Intervjuusid analüüsides ja kategooriate loomisel lähtusin eelkõige sellest, et nende abil oleks võimalik vastata minu püstitatud uurimisküsimustele.

Edaspidi viisin läbi kvalitatiivse sisuanalüüsi, kasutades juhtumiülese analüüsi tehnikat. Kuna empiirilist materjali kogunes palju, moodustasin kolm suuremat analüüsikategooriat, millest kasvasid välja väiksemad ning analüüsisin nelja intervjuud, kogudes kokku tekstiosad vastavalt enda moodustatud analüüsikategooriatele. Tekkis viis suuremat analüüsikategooriat – „tekstiloome“, „muusikaline osa“, „saate ülesehitus“, „tsensuur toimetamisprotsessis“ ning „toimetuse struktuur“. Töö konkreetsuse huvides jätsin edaspidisest analüüsist välja „muusikalise osa“. Põhikategooriad jagunesid omakorda alamkategooriateks, mida kompaktsuse huvides siin üles lugema ei hakka.

Tehtud intervjuude näol on tegemist retrospektiivsete intervjuudega, mis võis mõnevõrra mõjutada saadud tulemusi. Palun meenutada intervjuueeritavatel kuni 50 aasta taguseid aegu ning intervjuueeritavate tõlgendused võivad ajas olla muutunud või paistavad ajaliselt distantsilt toonased rutiinid ja olukorrad neile erinevalt ja teisiti. Muutlik ja valiv on ka mälu. Seetõttu ei saa pretendeerida antud töö täielikule tõe, kuid esitab tegijate tõlgendused tollasest ajast.

4. Tulemused

4.1 Sisuloome

Huumoritekstide loomisel „Meelejahutaja“ saate jaoks võis eristada kahte viisi – välismaalt tõlgitud huumoritekstid või tekstid kodumaiselt autoritelt. Erandjuhul pöördui kellegi kindla poole. „Poliitilise kallakuga, poliitilisi teadmisi nõudvad tekstid telliti partei keskkomitee vastavatelt jüngritelt.“ (Aimla, 2016). Tolleaegne huumorikirjutajate eliit kuuluski kas RAMETO-sse endasse või huumoriajakirja „Pikker“. Samuti olid head suhted Filharmoonia estraadiosakonnaga, sest suure osa tolleaegseid estraadietendusi kirjutasid RAMETO inimesed. Põhiliselt kirjutasid tekste Priit Aimla, Toomas Kall, Priit Pärn, Kalju Kass ja Lembit Sibul. Hiljem Raimo Aas, Vladislav Koržets ja Silver Alev. Raimo Aas tunnistas, aga tellitud tekstide taseme langust 1970. aastate lõpus. „(...) kui mina seal 70ndate lõpp, 80ndate alguses Meelejahutajale kirjutasin, sellised kirjutajaid... Ma ei taha midagi pahasti öelda, tekste saadeti aga nendega polnud midagi teha.“ (Aas, 2016) Tekstide taseme languse põhjuseks peavad nii Toivo Tootsen kui Raimo Aas nõudluse kahanemist – kadusid näiteks huumoriajakirjad. „Tähendab, kui on võimalus kuskil midagi avaldada ja kui on nii öelda tellimus, siis tekivad ka tegijad. Mis siin vahepeal juhtus, et kui kõik need asjad langesid ära siis kadusid ka tegijad, sest neil polnud oma asju pakkuda.“ (Tootsen, 2016).

Teine osa tekstiloomest hõlmas tekstide tõlkimist ja kohandamist meie oludele ning omas üsna suurt rolli. Tõlgitud tekste kasutati palju, sest kodumaised autorid ei jõudnud vajadust täita. „(...) kui iga „Meelelahutaja“ saade kasutas ära umbes 56 teksti nädalas, siis arvuta kokku kui palju meil läks aastas vaja huumorit. Ei jõudnud kirjutada.“ (Tootsen, 2016) Peamiselt tõlgiti Nõukogude Liidu humoriste ja satiirikuid. „Põhiline tänu oli Aimla Priidule, tal oli igal pool sõpru. Moskvas, Leningradis, Peterburis. Need humoristid tulid meile kohe kõmndi.“ (Mikk, 2016) Aimla kommandeeringud Nõukogude Liitu seoses raadiotööga andsid ka Meelejahutajale piisavalt materjali. „(...) teises plaanis oli saada piisavalt materjali, mida lisada meie toimetuse firmarõa Meelejahutaja valmimiseks.. Ma pean tunnistama, et ka raha-vaestel aegadel ei jäetud ühtki minu NSV Liidu komanderingut ära“ (Aimla, 2016) Hiljem elati suuresti nii Aimla tehtud tõlketöö, kui Aimla enda tekstide peal. „Tollal Aimla oli musta töö ära teinud. No literaturkat lugesin ka aga ma sellel ajal otseselt ei tõlkinud. Aga hakkasin tasapisi Svanetskiga ja Zadornoviga ja neid tõlkima.“ (Aas, 2016). Hilisem tekstiloomine oli suuresti seotud ka tekstide kaasajastamise ja uuesti kasutamisega. Osad tekstid, näiteks Kalju Kassi omasid, peeti üldinimlikeks, osad muutusid taas aktuaalseks ja vahetunud olid lihtsalt

terminid. „Siis Aimla tehtud neid, noh aeg läks edasi ja väga paljusi tekste kirjutasime uuesti ümber. Kohandasime ja mugandasime.“ (Aas, 2016)

Nagu teorias mainitud Laineste järgi kinnitavad tähelepanekud, et aktiivsed huumorilooe perioodid jäävad aega ja ühiskonda, kus tõesti leidis, mille vastu võidelda. Seda kinnitavad kõik intervjuueeritavad, et ühine vastane Nõukogude Liidu ja võõra võimu näol, oli huumorisaadete edu üks põhjuseid ja andis tekstidele nii ainekui sisu. „*Kõikvõimalikud materjalide kuritarvitused, materiaalse ahnuse huvides, harimatuse või lünkliku poliittasemega rakendatud valeotsused, narr kokkuhoiupoliitika, möödavaatamine lihttöötaja kehvast eluviisist või headest soovidest. (...) ikka joodikukalduvus.*“ (Aimla, 2016) Lisaks sellele loomulikult ka üldinimlikku huumorit, mis kestab põlvest põlve. Aja möödudes tegid tekstid läbi siiski teatava muutuse, kuid muutus ka aeg ja tähelepanu koondus mujale. „*Ajapikku kadusid ära kunagised sõjaaegsed naljatused-kurvastused ja siis asendusid need rohkem käesolevate, jumal tänatud "Olnute" tuntust saavutanud vägitegudega, tavaliselt küll täistotrustega.*“ (Aimla, 2016) Teksti vormilisel loomisel peeti oluliseks lihtsat ja üldmõistetavat sõnastust. Kui tekst on kirjutatud inimesele, tuleks sinna lisada ka iseloomulikku kõnepruuki ja tundeid. Kui tekst on üldinformatiivne, siis tuleks see kirjutada eriliste rõhkudeta. Oluline on sisuloome juures rõhutada siiski esmast ja kõige olulisemat – et tekst oleks naljakas, mitte ilmtingimata poliitiliselt terav. „*Ega me ei olnud mingid Nõukogu vastased võitlejad vaid huumor oli ka. Meie ajasime omaette oma rida, mis meid takistas niimoodi elamast nagu me tahame (...) Ega see ei olnud ka eraldi eesmärk, et kuidas õõnestada.*“ (Mikk, 2016)

4.2 Tsensuuri mõju saate sisule

Tsensuuri mõju saatele oli otsene ja tsensor kujundas omal moel ka suure osa saatesisust. Samas ei tähendanud tsensuuri olemasolu täielikku kriitika keelatust. Nagu eelmisest peatükist lugesime, võis kritiseerimise alla kuuluda näiteks harimatus ja ahnus, mis ei olnud ju soositud ka Nõukogude korra ajal. „*See (riigikord) andis palju materjali ja siin oli ka niimoodi, et jälle ega nõukogude aeg ei olnud selline, et ei tohtinud midagi kritiseerida. Vahe oli selles, et mis tasemel miski asi võis kritiseeruda.*“ (Tootsen, 2016) Tsensuuri reeglid olid üldiselt toimetajatele teada. See omakorda tekitas teatud sisemise tsensuuri. Umbes oli ju teada mis tsensuuri kindlasti ei läbi ja mis sealt läbi võiks saada. Seega esiteks hoiduti ühest või teisest temaatikast ja elemendist või peideti ja tõgati neid ridade vahelt. „*Toimetajaile-*

korrespondentidele olid sisemised ja vääramatud tsensuurireeglid selgeks tehtud ja nende vastu ei vaieldud kunagi, sest neist mitte kinnipidamine tähendas inimese töökoha lõppu asutuses!" (Aimla 2016)

Kui tekstid valmisid, vaatas need üle peatoimetaja asetäitja. Lugusid kas lühendati või võeti need saatest täielikult välja. Kui viimane kahtles, konsulteeriti ka peatoimetajaga. Seejärel jõudsid tekstid Glavliti kätte, mis oli tsensuuri- ja riigisaladuse kaitse organ. Kui nemad avastasid mingi asja, mis võiks riiki kahtlustada, siis nad juhtisid sellele tähelepanu ja tegid oma soovitused. Samas ei tegelenud nad niivõrd ideoloogilise poolega, vaid pigem sellisega, et saatesse ei satuks infot sõjaväe jms. kohta. Järelikult tegemist kahte tüüpi tsensoriga, üks oli tõesti riigisaladuste ja sõjasaladuste kaitse aga teine oli ideoloogiline, mis oli märksa laiapõhjalisem. „*Selliste ideoloogiliste asjadega tegeles mitte nii võrd Glavlit, aga sellega tegeles juba siis, kas alates peatoimetajast kuni Valge majani (EKP Keskkomitee) välja. Sealt tulid need juhised.*“ (Tootsen, 2016) Lisaks poliitilisele kontrollile läbisid saated ka kunstilise kontrolli. „*Kunstiline kontroll pidi peegeldama tegija/kontrollija poliitilist tarkust oma riigi ideoloogiaga kursis olema ja vastasleeri mis tahes tegudele-vaadetele võimalikult teravasti vastu seisma.*“ (Aimla, 2016) Eraldi muusikalist tsensuuri ei toimunud, kuid ka muusikapalad võisid tähelepanu alla sattuda järeltsensuuri käigus. Hiljem kadus ära otsene tsensor ning suurem rõhk ja vastutus jäi peatoimetajale. „*Minu ajad õnneks olid säärased, et Toivo pidi kinnitama neid tekste, mis „Meelejahutajasse“ läbi läksid. Siis olid need päris tsensurid ära võetud, nagu Aimla ajal ja Kilveti ajal olid.*“ (Aas, 2016)

Enesetsensuur lähtus toimetaja ja autori sisetundest. Olid selged tsensuurireeglid, mis olid kõigile teada (nt. ei tohtinud kirjutada kirikust), kuid sooviti öelda siiski nii palju kui võimalik. „*Sealt tuli see, et tuli enesetsensuur selles mõttes nii autoritele kui toimetajatele, et noh enam-vähem tabati ära millise piirini võib minna, mida võib, mida jätame sisse aga visatakse võib-olla välja.*“ (Tootsen, 2016) Tekstides taheti näha nõukogulikku hoiakut ja ideoloogiat. Pärast autorit pidi ka toimetaja lähtuma teatud sisemisest tundest, mida võtta, mida jätta. „*Ülemkiht pidi lähtuma väga lihtsast reeglist-mille eest võin mina vastu pead saada ja mille eest ei või. Tähendab, et jätan veel sisse need aga kui ma tunnetan et selle eest võin mina saada parteilise noomituse või mis iganes, no vot selle viskan ma juba eos juba välja, mis võib tekitada pahandust.*“ (Tootsen, 2016) Kogu sellel hirmul oli aga ka oma mõju juba tekstiloome protsessis. Autori ülesanne oli kirjutada teksti sisse nii palju kui võimalik ning näitleja pidi selle ette kandma nii, et seda oluliselt kuulda ei oleks. „*(...) teksti ülesehitusele mõjus see nii et, kasutati rohkem sümbolismi ja allteksti ja ridade vahel, et*

otsitigi lausa neid võimalusi. See pani meie inimeste pead paremini tööle.“ (Tootsen, 2016). Teiselt poolt peteti tsensuuri ka lihtsamate, olmeliste asjadega. Kuna tsensuur suhtus leebemalt vene autoritesse, mistõttu kirjutati tekste lihtsalt vene nimede alt. *"Võin kinnitada, et aastate eest välismaale sõitnu õige nimi võis siinseil organeil meelest-kirjast läinud olla ning seda võis ka raadio-töös hiljem vabalt kasutada. Mina juhtusin nõnda kasutama endise vene-juudi humoristi Feliks Kandeli (vene ajal Kamov) nime.* (Aimla, 2016) Tekstidele lisati juurde ka märge, et tõlgitud vene ajalehest, mis üldiselt oli välja mõeldud. Tsensuur arvas, et suure tõenäosusega on tekst juba kontrolli läbinud ja asja kontrollida ei olnud võimalik. *„See oli automaatselt, et kuna ta on Venemaal ilmunud, siis see ei käinud enam kontrolli alla. See oli see kõige suurem pettus. Et kui oli Venemaal ilmunud või Venemaa autor, siis eeldati, et Venemaal ilmunud ja Priit kirjutaski sinna, et tõlgitud ajaleht ja keegi ei hakanud seda kontrollima.*“ (Mikk, 2016). Üks variante kuidas tsensuuri petta oli nn. Raikini samm, mille RAMETO-sse tõid Juhan Saar ja Eino Baskin. Põhimõtte seisnes selles, et panna sisse üks eriti väljakutsuv tekst, mis kindlasti välja võetakse. See andis võimaluse, et järgmine tekst, mis muidu oleks välja läinud, jäi sisse.

4.3 Saate ülesehitus ja tööjaotus

Meelejahutaja oli eellindistatud saade, mis lindistati publiku juuresolekul. Muusikapalad vaheldusid huumoritekstidega. *„Korruga salvestati ju kolm saadet. Nii, muusikat seal ei olnud nii palju vahel, aga hiljem tekstiga oli enam-vähem kas üks ühele või niimoodi, et jagame siis ära enam-vähem. Osa omadest olid küllaltki pikad, kuskil 5-6 minutit. Siis oli jälle üks muusikapala vahel.*“ (Mikk, 2016) Muusikute leidmisega ei olnud probleeme, sest Eesti Raadio kasutuses oli parim tolleaegne salvestustehnika. Otsesaateid teha ei lubatud ning neid hakati tegema koos Laulva Revolutsiooni tulekuga. Tekstid lugesid ette Meelejahutaja oma trupp, keda alguses juhtis Eino Baskin. Alguses plaaniti teha saadet ilma publikuta, kuid publikul oli oma oluline roll. *"Publiku ruumis istumisel lindistatud saade näitab kohalviibijale rahvale, kui nakatav on naer hea nalja peale, see omakorda suurendab näitleja püüet naljakamalt esineda.*“ (Aimla, 2016) Eetris oli Meelejahutaja nädalas korra – pühapäeva hommikul. Tähtpäeval võidi eetrisse minna ka erakorraliselt. *„Üldine raamistik jäi samaks, v.a see, et mis oli nüüd meelelahutussaadete ekstrakohustus oli see, et tähtpäeval. Tähtpäevade meelelahutuslikud programmid võisid sinna tulla eraldi juurde.*“ (Tootsen, 2016)

Meelejahutaja edu üheks aluseks sai ülitugev, tolleaegsetest näitlejatest koosnev draamatrupp, keda juhendas Eino Baskin. Hiljem kasvas sellest välja Vanalinnastudio. „Meil algas, kui „Meelejahutajast“ rääkides, nagu Rameto algas, väga jõulise kolmikuga ja tegijate kollektiiviga just näitlejate kollektiiviga.“ (Tootsen, 2016). Pärast Baskinit olid näitejuhtideks nii Eero Spriit, Kaarel Kilvet, Ärma Saar ning Raimo Aas. „Kui Baskin oma trupiga lahkus ära, siis tuli Eero Spriit ja siis läksimegi sellepeale, et kõige tähtsam oli saada hea näitejuht, kes koostas oma trupi.“ (Tootsen, 2016)

Algselt oli RAMETO eraldi toimetus, kuid hiljem reorganiseeriti ja liideti kõik need asjad kokku ja kirjandussaadete peatoimetuse alla jäi RAMETO toimetus. Kirjandussaadete peatoimetaja oli Laine Soe ja Lydia Mölder oli peatoimetaja asetäitja. „Laine Soe oli kõigi kirjandussaadete, mis sinna alla käisid, peatoimetaja, aga Mölder oli no peatoimetaja asetäitja Rameto alal või meelelahutussaadete alal. Ja siis oli vanemtoimetaja ehk kes vastutas selle toimetuse tegeliku töö eest.“ (Tootsen, 2016). Priit Aimla oli tekstiline toimetaja, kes hoolitses huumori tekstilise poole eest. Toivo Tootsen ja Peeter Hein hoolitsesid intervjuude eest ning Vello Mikk tegeles muusikalise poolega. Hierarhiliselt oli toimetajast järgmine vanemtoimetaja, siis peatoimetuse asetäitja ja siis peatoimetuse peatoimetaja. „Ja siis olid erinevad staatused ka nendel tegijatel- olid toimetajad, olid korrespondendid. See oli põhiliselt palgaskaaladel, millega sai natuke mängida. Aga hierarhia oli nii, et oli peatoimetuse peatoimetaja ja peatoimetuse asetäitja ja siis oli vanemtoimetaja.“ (Tootsen, 2016) Muusikalise poole ja intervjuudega oli lihtsam tegeleda, kuid töö jätkus tekstidega. Oli vaja läbida tsensuur ja vajadusel leida uued tekstid. „Kõige tähtsam osa, millega läks töö edasi ,olidki tekstid. Nii, Priit pani selle paki kokku. Mina olin loomulikult neid lugenud. Siis ta läks edasi Lydia Mölderi kätte, kes oli peatoimetaja asetäitja. Peatoimetaja asetäitja tegi siis oma märkused. Mõne teksti viskaski välja, et see ei sobi. Mõnes soovitas teha mõned parandused.“ (Tootsen, 2016)

5. Järeldused ja diskussioon

Minu töös oli intervjueeritavate põhiline roll hinnata ja meenutada mõjusid, mis saate tegemisega kaasnesid. Meenutused ei pretendeeri täielikule tõe, kuid kinnitavad mitmete teoreetikute välja käidud teooriaid.

Shoemakeri ja Reese'i (1991) meediatekstide tasandite teooria järgi olid, millest antud töös kõige olulisemad meediaväline tasand ning ideoloogiline tasand. Meediavälise tasandi alla saame lugeda suhted allikatega, huumorisaadete puhul allikate valik ja materjali hankimine. Huumoritekstide loomisel ja hankimisel „Meelejahutaja“ saate jaoks võis eristada kahte viisi – välismaalt tõlgitud huumoritekstid või tekstid kodumaiselt autoritelt. Põhiliselt kirjutasid tekste Priit Aimla, Toomas Kall, Priit Pärn, Kalju Kass ja Lembit Sibul. Hiljem Raimo Aas, Vladislav Koržets ja Silver Alev. Teine osa tekstiloomest hõlmas tekstide tõlkimist ja kohandamist meie oludele ning omas üsna suurt rolli. Tõlgitud tekste kasutati palju, sest kodumaised autorid ei jõudnud vajadust täita. Hiljem nii tõlgitud kui omaloodud tekste kohandati ja kaasajastati.

Nagu teorias mainitud Laineste järgi kinnitavad tähelepanekud, et aktiivsed huumoriloo perioodid jäävad aega ja ühiskonda, kus tõesti leidus, mille vastu võidelda. Seda kinnitavad kõik intervjueeritavad, et ühine vastane Nõukogude Liidu ja võõra võimu näol, oli huumorisaadete edu üks põhjuseid ja andis tekstidele nii ainet kui sisu. Siin tuleb sisse ka Shoemakeri ja Reese'i ideoloogiline tasand. Peamised teemad olid materjalide kuritarvitus, materiaalne ahnuse, harimatuse või lünkliku poliittasemega rakendatud valeotsused, narr kokkuhoiupoliitika, möödavaatamine lihttöötaja kehvast eluviisist või headest soovidest ning alkoholi liigtarbimine. See kinnitab teorias välja toodud Luule Krikmani uurimust. Nõukogude naljad ja sotsialistlikud naljad ei olnud protesti ja vastupanu vahendid, vaid pigem märk küünilisusest, pessimismist ja teatavast allaandmisest ning naljad muutusid Nõukogude režiimi ajal poliitilisteks ja majanduslikeks naljadeks, Eraldi toob intervjuus selle välja Vello Mikk.

Freedmani arvates mõjusid tsensuuri tingimused soodustavalt kunstniku loovusele. Kõik omaaegsed toimetjad tõid välja, et tsensuuri mõju saatele oli otsene ja tsensor kujundas omal moel ka suure osa saatesisust. Tsensuuri reeglid olid üldiselt toimetajatele teada. See omakorda tekitas teatud sisemise tsensuuri. Umbes oli ju teada mis tsensuuri kindlasti ei läbi ja mis sealt läbi võiks saada. Seega esiteks, hoiduti ühest või teisest temaatikast ja elemendist või peideti ja tõgati neid ridade vahelt. Enesetsensuur lähtus toimetaja ja autori sisetundest.

Olid selged tsensuurireeglid, mis olid kõigile teada, kuid sooviti öelda siiski nii palju kui võimalik. See tähendas omakorda alltekstide ja sümbolite kasutamist. Kõik said aru millest käib jutt, aga avalikult seda öelda ei saanud. Tsensuuri protsessist saab välja tuua peatoimetaja, kel oli suur sõnaõigus. Hiljem Glavliti ja eraldi kunstilise kontrolli. Tsensuuri ja tekstide/loojate vahekorda ja mõjutusi okupatsiooniaastatel võiks uurida edasi ja laiemalt, rohkem semantilisest vaatenurgas. See töö kaardistas üldiselt tsensuuri mõjud huumorisaate toimetajale

Suur soov öelda ja teatud teemadel rääkida, tingis ka tsensuuri petmise lihtsamate, protseduuriliste nippidega. Kuna tsensuur suhtus leebemalt vene autoritesse, mistõttu kirjutati tekste lihtsalt vene nimede alt. Tekstidele lisati juurde ka mäрге, et tõlgitud vene ajalehest, mis üldiselt oli välja mõeldud. Tsensur arvas, et suure tõenäosusega on tekst juba kontrolli läbinud ja asja kontrollida ei olnud võimalik. Samuti psühholoogiline mõjutamine, nagu „Raikini samba“ meetod.

Meediavälise tasandi ühe osana saab välja tuua ka publiku osalemise saate valmimisprotsessis. Publiku mõju saate õnnestumisele hindasid kõik intervjuueeritavad väga kõrgeks ja kesksel kohal olevaks. Intervjuueeritavad meenutasid ka saate valmimisprotsessi ja tööjaotust, mis „Meelejahutaja“ perioodil oli. Kokkuvõttes kinnitasid toimetajate tõlgendused tollasest ajast mitmete autorite teooriaid ja aitasid mõista kuidas huumoriprogramm tsensuuri ja kontrolli ajal sündida sai. Arvan, et temaatikat põhjalikumaks uurimiseks oleks kindlasti ka edaspidi.

6. Kokkuvõte

Selle bakalaureusetöö eesmärk oli püüda läbi huumorisaate „Meelejahutaja“ toimetajate tõlgenduste selgitada raadiosaate näitel, huumorisaadete loomist Eesti Raadios ja Eestis üldisemalt aastatel 1973 – 1995, kui „Meelejahutaja“ oli eetris. Lasin toimetajatel peegeldada ning kirjeldada toimetuse tööd ja struktuuri ning uurisin kuidas tajusid tegijad tsensuuri mõju tekstiloomele ja toimetamisele. Tegin intervjuu nelja „Meelejahutaja“ aktiivse ja kauaaegse toimetajaga.

Tegemist on raadiosaatega, mis oli esimest korda eetris üle 40 aasta tagasi. Teema oleks nõudnud põhjalikku uuringut juba varem, sest tänaseks on suur hulk „Meelejahutaja“ sünni ja tegevuse juures olnud inimesi meie hulgast lahkunud. Analüüsisin Eesti NSV Televisiooni ja Raadio Komitee Informatsiooni ja Arvutuskeskuse kuulajauuringuid ning esitasin saadud kuulajanumbrid graafiku näol.

Analüüsi käigus selgus, et „Meelejahutaja“ oli aastakümneid üks populaarsemaid saateid Eesti Raadios. Intervjuude analüüs näitas, et kõik intervjuueeritavad tajusid tsensuuri rolli ja mõju tehtud tööle. Välja toodi huvitavaid näiteid, kuidas tsensuurist püüti mööda hiilida. Samuti tõdeti ka iseenese sisemise tsensuuri tekkimist. Lisaks meenutasid toimetajad töörollide jaotust, kirjeldasid toimetuse struktuuri ja tsensuuri protsessi.

See töö uuris „Meelejahutajast“ vaid ühte osa. Eesti Raadios on läbi aegade olnud mitmeid legendaarseid saateid, mis vääriskid põhjalikumat uurimist. Seda eriti läbi toimetajate ja tegijate enda tõlgenduste, mis annavad tööle autentsust ning väärtust. Kahjuks aeg on halastamatu ja nii mõnedki saated vajaksid kiiremas korras põhjalikku uurimist.

7. Summary

The Bachelor's thesis „**Constructing humor programme in Estonian Radio based on „Meelejahutaja“**“ aim was try to explain through editors interpretations of „Meelejahutaja“, how humour programme was constructed in Estonian Radio and in Estonian Soviet Socialist Republic overall. I analyzed how creation of the text and editing was effected of censorship, and I let the editors to reflect and describe editorial working and structure. I conducted four interviews with main and long-term editors of „Meelejahutaja“.

„Meelejahutaja“ was a radio show, which was aired for the first time over 40 years ago. The topic would have required a thorough study in the past, because for today, the large number of people who saw the birth of "Meelejahutaja", are past away. I analyzed in the Estonian SSR Television and Radio Committee of Information and Computing Centre conducted listener surveys and presented them in the form of graphs.

The analysis revealed that the "Meelejahutaja" was for decades one of the most popular programs in Estonian Radio. The interviews showed that all the interviewees perceived the importance of the role of censorship and notified the impact of the work done. They pointed out interesting examples of how the editors tried to avoid censorship. It was also noted that an internal self-censorship occurred. In addition, the division of work roles reminded editors, editorial described the structure and process of censorship.

This work investigated just one part of "Meelejahutaja". There has been a number of legendary programs in Estonian Radio that deserve closer examination. Especially through interpretations of editors and makers of the programs, which give the work authenticity and value. Unfortunately, time is merciless, and some programs need urgently deeper analyzis.

Kasutatud allikad

Aas, R. (2016). *Autori intervjuu*. Tallinn, 4. aprill.

Aimla, P. (2016). *Autori intervjuu*. Tallinn, 29. märts.

Freedman, L. (2009). *The offensive art: Political satire and its censorship around the world from Beerbohm to Borat*. Westport, Conn: Praeger.

Habermas, J. (2001). *Avalikkuse struktuurimuutus*. Tallinn: Kunst.

Hall, S.(1980). „*Encoding/Decoding*,“ in Hall, S, Hobsbon, D, Lowe, A, Willis, P. *Culture, Media, Language* Routledge, pp. 117-127

Kalmus, V.; Masso, A.; Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kalmus, V.; Lauristin, M.; Pruulmann-Vengerfeldt, P. (Toim.). *Eesti elavik 21. sajandi algul : ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest* (97–127). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Krikman, A. (2006). *Jokes in Soviet Estonia*. Kasutatud detsember 2015. <http://www.folklore.ee/folklore/vol43/krikmann.pdf>

Kõuts-Klemm, R.; Korts, K. (2010). *Ülevaade meedia ja kommunikatsiooni teooriast*. Loengukonspekt. Kasutatud 27. mai 2016

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15925/Meedia_ja_kommunikatsioon.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laineste, L. (2003) *Suunad huumori uurimises*. "Keel ja Kirjandus" nr 11.

Lõhmus, M. (1999) *Toimetamine: kas looming või tsensuur*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Lõhmus, M.; Lauristin, M.; Salupere, R. (2004). *Inimesed kultuuriväljal: aktiivsus ja eelistused*.

Lõhmus, M. (2004) *Raadio Eestis 1960-2004: Struktuur, programm ja kuulajad*. Vihalemm, P. (Toim), *Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lõhmus, M. (2012) *Political correctness and political humour in Soviet Estonia and beyond*.

Laineste, Liisi & Brzozowska, Dorota & Chłopicki, Władysław (toim) *Estonia and Poland. Creativity and tradition in cultural communication 1*. Tartu: ELM Scholarly Press.

- Lõhmus, J. (2015) *Eino Baskin: Praegu tsensuuri ei ole, aga igasugust roppust on küll ja küll*, Maaleht, Ilmunud 12. märts 2015. Kasutatud 3. jaanuar 2016, URL: <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/elu/eino-baskin-praegu-tsensuuri-ei-ole-aga-igasugust-roppust-on-kull-ja-kull?id=65000066>
- Märka, V. (2004). Inetust pardipojast kevadise vasikani. *Huumoribuumist Eesti telekanalites*. Teater. Muusika. Kino, 1. aprill (URL kasutatud november 2015) http://www.temuki.ee/arhiiv/2004/04/04apr_t01.htm
- McQuail, D. (2003) *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Mikk, V. (2016). *Autori intervjuu*. Tallinn, 23. aprill.
- Mills, C.W (1956) *The Power Elite*. London:Free Press.
- Pant, V. (1981). Eesti Raadio elavsaadete žanriskaala. *Artikleid ja uurimusi Eesti ajakirjanduse ajaloost. Fakt, Sõna. Pilt. nr. 10* , Tartu.
- Raskin, V. (1985) *Semantic Mechanisms of Humor*. Dordrecht–Boston–Lancaster: D. Reidel Publishing Company.
- Tootsen, T. (2012) *Minu elu RAMETO-s ehk kuidas me meelt jahutasime*. Tallinn: Tänapäev.
- Tuisk, A. (1996). *Sigmund Freud ja psühhoanalüütiline naljauurimine*. Kasutatud jaanuar 2016. <http://www.folklore.ee/tagused/nr1/psyhh.htm>
- Tootsen, T. (2016). *Autori intervjuu*. Tallinn, 29. jaanuar.
- Triikkel, I. (1969). Raadiokommunikatsiooni spetsiifika, väljendusvahendid ja žanrid. Tartu.
- Huumor. Wikipedia lehekül, URL (kasutatud jaanuar 2016) <https://et.wikipedia.org/wiki/Huumor>

Lisad

Lisa 1

Intervjuu kava:

Sissejuhatavad küsimused:

- Kas te soovite minult enne intervjuud midagi küsida?
- Milline oli Teie kokkupuude satiiriga enne RAMETOga ühinemist?
- Kuidas Te RAMETO-sse sattusite?

Põhiosa küsimused:

I osa

- Kas Teie RAMETOGA ühinemise ajal oli tunda tsensuuri mõningast nõrgenemist?
Kas nalja tohtis rohkem teha?
- Kuidas RAMETO toimetus töötas, millised olid ametikohad ja ülesanded?
- Milline oli konkreetselt Teie ülesanne?
- Kes olid olulisemad kodumaised satiiriliste tekstide kirjutajad?
- Mille üle nalja tehti? Mis teemadel?
- Kui suur osa oli neil aegadel tõlgitud satiiril ja huumoril (nt. Nõukogude Naerumeistreid)?
- Kas tollane kindel vaenlane, riik ja riigikord, oli üks huumorisaadete edu põhjuseid?
- Kuidas tsensuur saadetest üle käis? Kas võib eraldi välja tuua eel- ja järeltsensuuri?
- Milline nägi välja saadete nõ. poliitiline ja kunstiline kontroll?

II osa

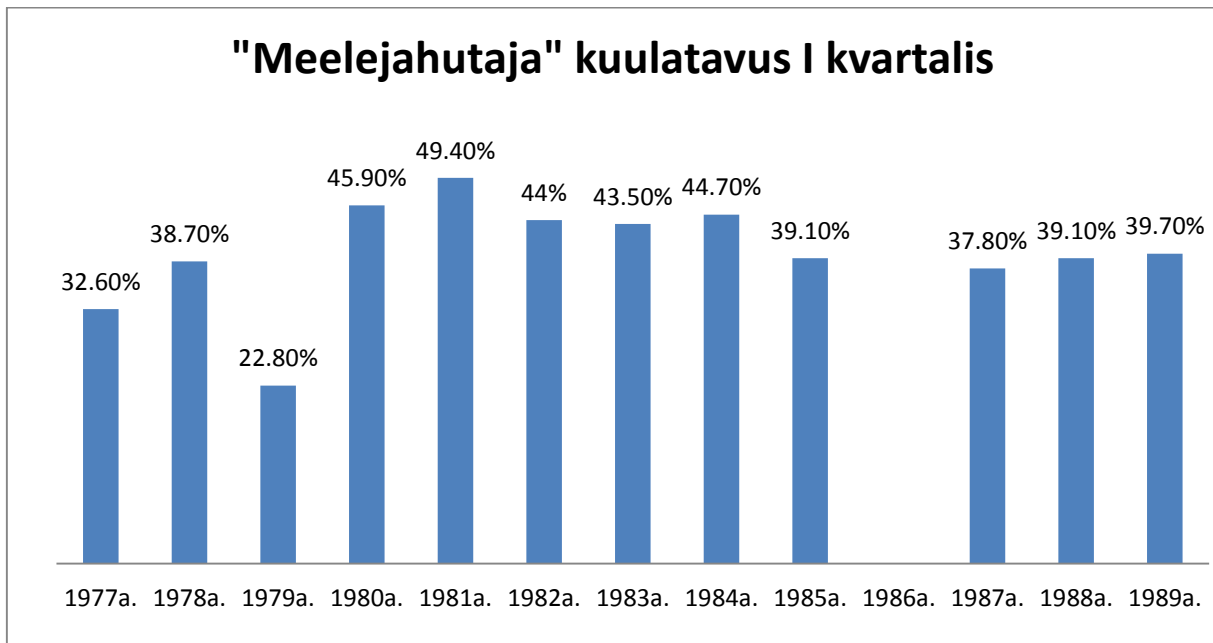
- Kas ja kuidas toimus tsensuuri petmine? (Näiteks oma tööde autorite kohta vassimine)
- Kuidas mõjus tsensuur tekstide ülesehitusele? (Alltekstid, sümbolism)

- 1970-80 aastate kohta võib vist öelda, et televisioonis oli Reklaamiklubi ja raadios Meelejahutaja? Kas peale nende meenub veel huumorisaateid?
- Kui oluline oli publiku roll Meelejahutajas?
- Miks huumorisaated niivõrd populaarsed olid?
- Miks 90ndatel huumorisaated sisuliselt kavast kadusid?
- Millised erinevused huumori kirjutamisel televisiooni ja raadiosse?
- Millist rolli huumor ja satiir inimeste teadvuses täitis?
- Kas huumorikirjutamine läbi aastakümne (70.-80) tegi läbi ka mingisuguse muutuse/arengu?

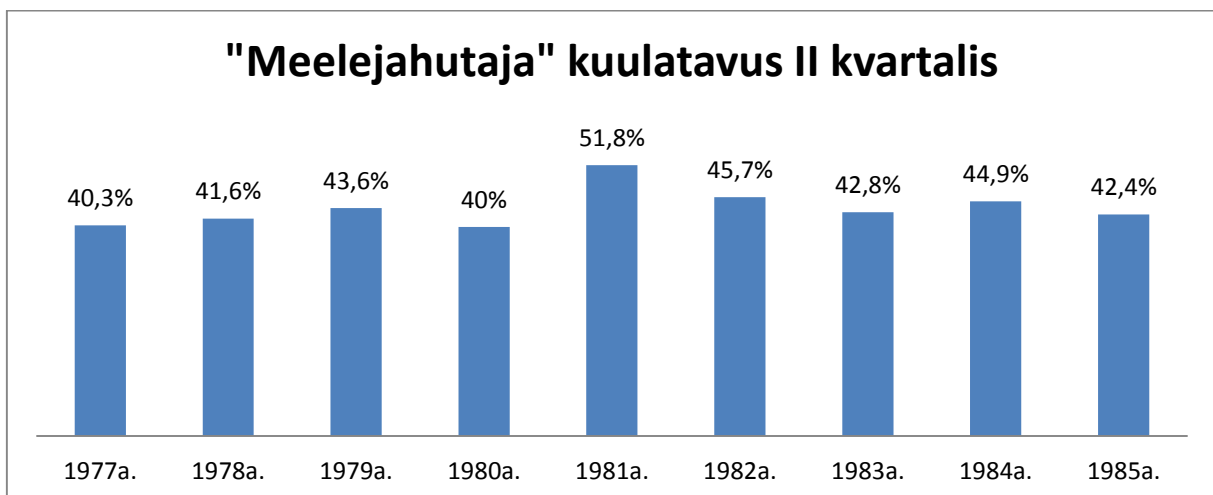
III osa

- Millised olid Teie aastakümnete (1960ndatel ja 1970ndatel ja 1980ndate) läbivad tööd?
- Milline oli Valdo Pandi roll RAMETOs?
- Milline oli RAMETO olukord ja struktuur siis, kui toimetusse tulite?
- Milline oli areng, kui toimetusest lahkusite?
- Kuidas muutus läbi aastakümnete RAMETO saadete osakaal saatekavas?
- Saatenädal.
- Huumori koht saatepäevas.
- Huumori koht saatenädalas.
- Huumori koht ajakirjanduses.
- Huumori koht ühiskonnas.

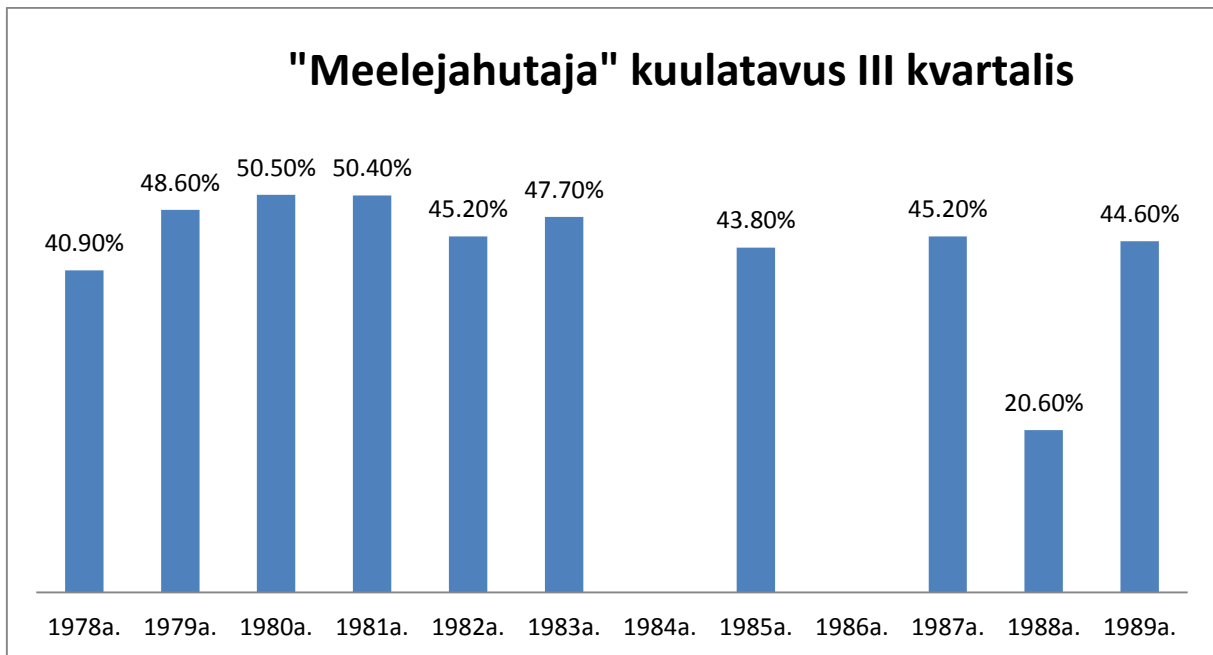
Lisa 2

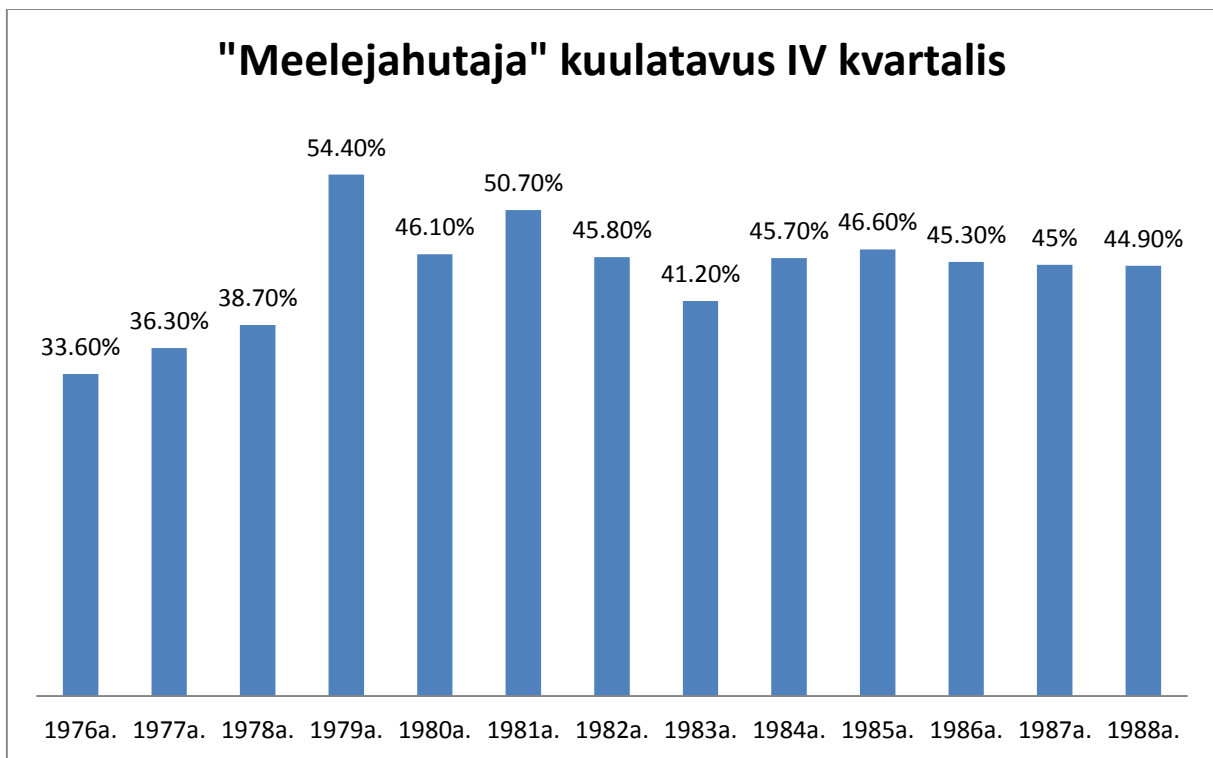
Joonis 3 - "Meelejahutaja" kuulatavus I kvartalis

Joonis 4 - "Meelejahutaja" kuulatavus II kvartalis

Joonis 5 - "Meelejahutaja" kuulatavus III kvartalis

Joonis 6 - "Meelejahutaja" kuulatavus IV kvartalis

Lisa 3

Intervjuu Priit Aimplaga (N1)

Milline oli Teie kokkupuude satiiriga enne RAMETOga ühinemist?

Mitme esimese aastakümne pikkuselt käis see kokkupuude lugemise kaudu, kodune kirjandusriiul oli meeldivalt täis ning mitmekesine. Lisaks ei saa vaikida ka tollal, aastail 1955-1991, tänavatel ja sõprusringis liikunud ning kohati väga kõrgetasemel ja avalikkuses keelatud, anekdootidest.

Teie ühinesite RAMETOGA 1968, kas sel ajal oli tunda tsensuuri mõningast nõrgenemist? Nalja tohtis rohkem teha?

Võrdlusvõimalused puuduvad, sest pärast "Edasi" lehte oli töö RAMETO-s mu elu teine ajakirjanduslik töökoht. Kuna isiklik varasem kogemus puudus, oli võimatu arvata miskit tsensuuri nõrgenemise kohta. Ent naljatoimetus, milleks RAMETO-t ju õigusega peeti, tundis küll. Eriti tänu juudirahvusest direktori Aado Slutski edasipüüdliku ja väljapaistmissooviga tegutseja ja salamisi kindlasti ka naljaarmastaja, ergutavast tegutsemistahtest ränka soovi omal alal, siinkohal loomulikult naljale mõeldes, silma paista, kuigi vähimigi valesõnaline silmapaistmine sai rängalt karistatud. Teisest küljest: puhast sotsialistlikku huumorit/satiiri aina nõuti, toodi eeskujuks Venemaa populaarset, kuigi tollal väga kommunistliku sisuga, ajakirja "Krokodil". Milles polnud aastakümneid vähimatki naermisväärt nalja.

Kes olid olulisemad kodumaised satiiriliste tekstide kirjutajad?

Poliitilise kallakuga, poliitilisi teadmisi nõudvad tekstid telliti partei keskkomitee vastavatele jüngritele, satiirilisi pisiivakesi sisaldavaid kriitikanuppe pidid kokku treima kogu väljaande eest vastutavad peatoimetaja-vastutavsekretär-poliittoimetaja, satiirilist sädelust aitasid tõsta vanemtoimetajad.

Milline oli kirjutatud tekstide põhiline temaatika?

Esiteks kõikvõimalikud materjalide kuritarvitused, materiaalse ahnuse huvides, harimatuse või lünkliku poliittasemega rakendatud valeotsused, narr kokkuhoiupoliitika, möödavaatamine lihttöötaja kehvast eluviisist või headest soovidest. Ning nagu aastakümneid järjest, ikka joodikukalduvus.

Kui suur osa oli neil aegadel tõlgitud satiiril ja huumoril (nt. Nõukogude Naerumeistrid)?

Selle nimega ristasin ma saateid täiesti iseseisva raadiosarja tarvis, kus põhitegijaks oligi vaid üks autor korraga ja sisuks selle mehe/naise loodud satiiri- ja humoripalad, sekka üksikasjalikum ülevaade autori elukäigust, töödest ja avaldamisvõimalustest. Kui selle saate olemasolu või sisu vähegi sügavamalt vaadelda, siis, jah - selle taga seisis peale siira tahtmise

ennast ja kuulajat informeerida nõukogude naljakirjutiste käekäigust, aga teises plaanis oli saada piisavalt materjali, mida lisada meie toimetuse firmarõõ Meelejahutaja valmimiseks.. Ma pean tunnistama, et ka raha-vaestel aegadel ei jätud ühtki minu NSV Liidu komandeeringut ära.

Kas tollane kindel vaenlane, riik ja riigikord, oli üks huumorisaadete edu põhjusi?

Aga loomulikult. Kuna nali tähendas rahva keeli siiski kellegi/millegi, tavaliselt nõukogudemeelse või sellena näidata püüdleva asutuse/süsteemi TAHTMIST /TEGEMIST /KASVATUSLIKKU OSA, siis oli ka rahva meel alati selle poolt, kes /riiki/ tõgas, alt vedas. Ainult sellega ongi seletatav mitmete kõrgtegelaste matuste puhul valitsenud kurb meeleolu. Tegelikult oli kahju, aga nõukogude lein oli ikka vaid see nii-öelda lein.

Kuidas tsensuur saadetest üle käis? Kas võib välja tuua eel-ja järeltsensuuri?

Toimetajaile-korrespondentidele olid sisemised ja vääramatud tsensuurireeglid selgeks tehtud ja nende vastu ei vaieldud kunagi, sest neist mitte kinnipidamine tähendas inimese töökoha lõppu asutuses! See kuulus asja juurde sama paratamatult kui riigikord, mida tuli austada. Niisiis ei vaieldud tsensoriga mitte kunagi, see ei annud tulemusi, ei olnud soovitatav. Järeltsensuuri all võis mõista mõne kõrge mitte-glavlitoliku ülemuse ajutist või ka näilist (kogematalist) segiajamist. Sagedamini juhtus sedasorti asju muusikapaladega, sõnalisi eksimusi-segiajamisi ei tule pikemalt mõtlemata meeldegi.

Milline nägi välja saadete nõ. poliitiline ja kunstiline kontroll?

Ma jätan endast vanema mulje, kui mul tegelikult turjal, ent tulin ju raadiost ära aastal 1988 ega tea kõiki tänaseid kombeid. Minu raadiotöö ajal kuulas peatoimetaja kõik sõnasaated enne eetrisse minekut üle, et ei tekiks ebasoovitavaid kokkusattumusi või vigu. Kui peatoimetaja avastas midagi ebasoovitavat-küsitavat, siis läkski kohe kooskõlastamiseks. Näiteks ei võinud saateis olla vähimatki vihjet mõnele usuteemalisele üritusele ega muudele kokkusaamistele, kus juhuslik kohalviibija sattuks halva mõju alla. Poliitiline kontroll võis muu hulgas peita endas ettevaatust, et mõnest nähtusest/kontserdist/jututoast rääkides ei juhtuks prevaleerima täiesti usulist teemat puudutav kontsert või vestlus. Kõikvõimas terav reegel oli küll nõnda sõnastamata, aga nõukogulik mõtteviis pidi seisma iga nähtuse/ürituse taga.

Iga saade oidi olema ennekõike poliitiline kasvataja, mitte ajaviide selle sõna laisaks tegevas mõttes, nagu nn. kodanlik mõtteviis. Kunstiline kontroll pidi peegeldama tegija/kontrollija

poliitilist tarkust oma riigi ideoloogiaga kursis olema ja vastasleeri mis tahes tegudele-vaadetele võimalikult teravasti vastu seisma. Kusjuures tuli silmas pidada ähvardavat ohtu: liigsete ilma ideoloogianäideteta ja kunstiliselt nõukogulikku eesrindlikku hoiakut tähtsustamata võis su vaesekese kena raadiotöökoht vastu tuult tõusta ning sind põrmustada.

Kuidas toimus tsensuuri petmine, näiteks oma tööde autorite kohta vassimine?

Tsensuur ei kuulunud petetavate organite hulka, see oli tühitöö. Et igal kurjategijal on oma nipid, siis neid mittekasutanuna ma neid ka ei tea. Aga küll võin kinnitada, et aastate eest välismaale sõitnu õige (näiteks juudi) nimi võis siinseil organeil meelest-kirjast läinud olla ning seda võis ka raadio-töös hiljem vabalt (olenes enesetundest!) kasutada. Mina juhtusin nõnda ka-sutama endise vene-juudi humoristi Feliks Kandeli (vene ajal Kamov) nime.

Väga heal tasemel vene-juudi humorist Feliks Kandel (vene-aegne Kamov) oli pikki aastaid koos Aleksandr Kurljanski ja Arkadi Haitiga üle Venemaa näidatud ja ka Eesti ekraanisõbrale tuttavliku "Nu, pogodii! (eesti keeles Oota sa!) viljakas autor. Nende koostöö lõppes Feliks Kandeli ärakolimise-ga Iisraeli 80-ndatel aastatel (ta töötas Moskvast Fitili /"Süütenööri"/ toimetuses ning oli ka jutukirjanik. Arkadi Hait suri Saksamaal elades vähki aastal 2000. Kurljanski on tegutsev kirjanik-pensionär.

Kuidas mõjus tsensuur tekstide ülesehitusele? Näiteks alltekstid või sümbolism?

Minul pole selle nähtusega ühtki isiklikku kogemust. Mulle näib, et panin oma väljaõeldu ka kõik korralikus eesti keeles ja vastavalt grammatikareeglitele vigadeta ning mitt(m)emõistmist võltides kirja.

1970-80 aastate kohta võib vist öelda, et televisioonis oli Reklaamiklubi ja raadios Meelejahutaja? Kas peale nende meenub veel huumorisaateid?

Korrekt-selt väljendudes ei maksa öelda Reklamiklubi kohta huumori- ja satiirisaade: see sisaldas alati ka palju reisijuttu, erinevate naabermaade külastamist ja ainult osake sellest jutust seal oli nii-öelda kunstiline tervik loomingulises mõttes. Säärane saate üleshitus oli Reklaamiklubi toimetaja, Reklaa-filmi peatoimetaja Peedu Ojamaa poolt õiglaselt ja targasti paika pandud. Meie oma "Meelejahutajas" andsime küll muidugi samuti reisijutte ja muid nõ. naljaväliseid intervjuusid, aga intervjuu kui säärane oligi meelelahutuslik. Oma teravikulise ülesehituse mõttes olid mõningad ühisjoned muidugi olemas küll. Nii et kuulata / vaadata maksis mõlemaid raadio- ja telesaateid! Mis puutub huumorisaadete rohkusse, siis soovitan lugeda tollaegseid Raadiolehti, seal leiab mitmesuguste pealkirjade alt nii huumorisaateid tervikuina kui ka meelelahutuslikku laadi muu maailma reisisaateid.

Kui oluline oli publiku roll Meelejahutajas?

Publiku ruumis istumisel lindistatud saade näitab kohalviibijale rahvale, kui nakatav on naer hea nalja peale, see omakorda suurendab näitleja püüet naljakamalt esineda; kui lindistada eraldi esitatav pala ning hiljem kasutatav naer, siis ei suuda me eristada head ja suurt puhast naeru hädapärast kostvast reaktsioonist ning ka näitlejat erutav-hoogustav püüdlükusemoment jääb hädisem. Ka on otsesle-koheselt kõlav naeruhoo kiireim võimalus veenduda nalja "läbiminekus" ,et sellest saadi aru. Elavast naerust ei ole suuremat ega paremat tõendit nalja "kohalejõudmise" kohta!

Miks huumorisaated niivõrd populaarsed olid?

Me võime rääkida huumorist järjepanu tundide kaupa, aga asi jääb puudulikuks, kui me unustame asja, mida kõrgema haridusega või muidu jumalast andekas, sünnipäraselt, naljasoonega näitleja peab sisimas tajuma: nalja esitamine on kõrgema klassi pilootaaz. Ei tohi jätta tähti vahele ega rääkida arusaamatult, tuleb pidada pausi sõnade vahel, eristada eraldi pausiga ja rõhutatud hääldamisega sõnu. Kõige olulisem on vast - mis ka tavateksti puhul lavadel silma torkab, ent vähem - pika pausipidamise oskus, anda oodatud sõna just siis, kui see näib tulemata jäävatki, ja et see oleks terav, puänteeritud, meelde jääv -mis ongi tähtsaim, kui seda ei oodata. Niisiis on huumorisaate populaarsus kokkuvõtte kõigi estraaditekstireeglitest kinnipidamiste summa. Naljategev tkst peab olema siililegi selge.

Miks 90-ndatel huumorisaated sisuliselt kavast kadusid?

Hoolas ühiskonnaelu jälgija võis märgata, et ka seni vohav anekdootide jutustamise hoog järsku tardus või pidas pikemat pausi. Just sel ajal, mida mainite. Küsimus oli vaikivas ootuses - et mis nüüd siis edasi?! Pisasjade üle, mida me ülehindasime või väärικalt mõistsime enne neid tulikuumi ja ootamistest küllastunud aegu, ei sobinud (kuradi uhked oleme küll, mis?) enam itsitada ega naljakat reaktsiooni üles näidata: me ootasime koormate kaupaenam! Niisiis tekkiski pikk-pikk paus. Ja ootus tasus ennast ära... Me ju võitsime võitmatuna näiva sõja.

Kas tekstiloome raadiosse ja televisiooni erines?

Erinevustest raadio- ja televisiooniesituseks kirjutatavais tekstides võiks pikemalt pajatada kas näitejuht või rezissöör, aga ega siin erilist eksimise võimalust ole ka neil, kes ühte, teist või mõlemat võimalust on kasutanud. Kui tekst on (isikuline, mitte jutustav, vaid ühe näitemängu tegelase oma), siis tuleb seda cahendada isikut iseloomustava kõnepruugiga ja tunnetega. On tekst aga üldinformatiivne, siis tuleb eda edasi anda eriliste rõhkudeta, tavalise ettelotava

tekstina. Niisiis tunnete edasiandmisel tuleks eelistada alati ISIKULIST tunnete ja kasaalamistega teksti, muu sõnastus olgu lihtsalt üldmõistetav

Millist rolli huumor ja satiir inimeste teadvuses täitis?

Huumori üks ülesanne on muidugi naerma ajada. Teine variant on õieti varuks hoida paar nn. varuanekdooti =varuväljapääsu: olukordade jaoks, kui sulle teadaolevad anekdoodi- ja muidu naljamaiad inimesed tahaksid kontrollida sinu naljameelt või proovida järele, kas tegu on muidu mökuga või "täitsa kibeda naljavennaga!" Sel juhul pomisetakse küll enamasti juba tuntud (nalja tundus sõltub mälust ja maitsest!) sõnad üle, mühisetakse naerda ja minnakse sinu soovi täitma. Huumori inimestevaheline roll oli - äratundmine, et seegi mees on meie oma, ja lootus, et "küll meiegi ajad veel kunagi saabuvad!"

Kas huumorikirjutamine läbi aastakümne (70-80) tegi läbi ka migisuguse muutuse, arengu?

Ega riigis valitseva poliitika järele ei saa muutuse märku võtta, vanas vaimus sotsialism valitses ju kuni Gorbatsjovi tulekuni. Aga muudatusi esines küll, ajapikku kadusid ära kunagised sõjaaegsed naljatused-kurvastu-sed ja siis asendusid need rohkem käesolevate, jumal tänatud "Olnute" tuntuks saavutanud vägitegudega (tavaliselt küll täistotrustega). huumori kvaliteedi kohta küll halbu sõnu öelda ei saanud, täisteravus käis asja juurde. AGA anekdootide PÄRISAEG lõppes Gorbatsjovi valitsemisajal märgatavalt, oli tunda rahvamasside suure enamuse nihkumist oma vaadete poolest uuele rajale, mis küll vaavadele suundadele tagasi viisid (tõid, jumal tänatud - meie olime ju aastast 1991 omad ja vabad. Ja anekdoote meie omade koostamisel-sünnitamisel pole juhtunud massiliselt märkamagi..! Kahju, aga ega ükksi tõus ei toimu ilma mingisuguse languseta ju! Elagem pealegi ilma anekdootidetagagi,aga vel uhkem oleks elada ka ilma nö. kaasaega peegeldavate huumoripaladeta, millede tase, vaimukus ja väärtus ei kannata võrdlust kehvemategi aegadea nõukogude vaimuvaesuses...

Intervjuu Toivo Tootseniga (N2)

Mis ma kohe tahan öelda, et ega neid lindistamise võimalusi palju ei olnud ja nüüd sellise hea tehnikaga nagu Eesti raadiol oli, noh, iga bänd tahtis mõne loo ikkagi korralikult endale linti saada ja see oli neile endale jube suur kingitus.

Kui kõrge Meelejahutaja kuulatavus oli?

No kuulajaid oli nii palju, et tänapäeval ei saa ükski Eesti jaam endale nii palju saada lihtsalt sellel põhjusel, et tookord alternatiive ju ei olnudki. Põhiline inimeste meelelahutuse vahend oli raadio, siis televisioon mingil määral tuli ja pärast poole hakkasid nad kõvemini võistlema aga raadiol endal olid ju võistlejaks ainult oma enda teised programmid. Parimatel aegadel oli meie kuulatavus ikka 60-80 % ja see on ju meeletu. Seda ei kujuta ette. Selletõttu meie inimesi ju kõik tundsid ja nad olid ju rahvahulgas populaarsed ja see oli võib-olla üks põhjustest, miks toimetusest, väiksest toimetusest, Riigikogusse sai sisse 3 või 4 inimest. (naerab) Et neid tunti ja neid teati ja nad oskasid rahvaga suhelda ja oli see kontakt.

Konkurendiks oli meelelahutuse vallas ainult teie enda saated?

Jah, ega teisi saateid polnud ja noh, Filharmoonia ei olnud konkurent, vaid me töötasime rohkem nagu käsi-käes. Meie populariseerisime neid ja nende esinejaid. Nemad said meie käest ka natuke repertuaari, sest meil oli huumorikirjutajate eliit ikkagi ju RAMETO teenistuses ja Pikri teenistuses. Ja siis Filharmoonia estraadiosakonnaga olid meil väga head suhted. Suur osa estraadietendusi kirjutasid ju kas Priit Aimla, Esko Tasa või omal ajal ka Valdo Pant.

Kirjutasid tekste?

Jaa-jaa. Estraadietendusi ja nendega käidi kõik rahvamajad läbi. Minu esimene kokkupuude estraadiga oli ju Rõuges, kui Rõuge rahvamajja tuli Ervin Abeli trupp või Eino Baskini trupp või Jüri Järveti. Saal oli puupüsti täis. Sel ajal oli väga hea minek, sest sel ajal polnud televisiooni peaaegu üldse olemas veel ja korralike saateid, samuti mitte televisioonis, ja arvutist ei teadnud keegi mitte midagi ehk ainuke võimalus meelt lahutada oligi estraadietendused, teatrietendused. Teater käis ka muide siis nendel aegadel väga palju ringi ja näiteks see Rõuge rahvamaja. Seal on Estonia käinud, seal on Draamateater käinud. Seal on kõik käinud. Jaa teatrid oli suvel kõik ratastel ja käidi kõik väiksed kohad läbi. Noh, mis nüüd tunduvad, et on väikesed. Tol ajal olid need suured. Ja me ise ju tegime täpselt sama. Suviti me olime ratastel. Suviti me sõitsime ringi ja tegime suvesaateid.

Isegi rannas ma mäletan.

Rannaraadio oli meil olemas ja igasuguseid sellised mängu mõtlesime välja. Ja siis nii-öelda haltuura korras tegime me oma estraadietendusi. „Aada ja Vello pulmad“ tulevad meelde kohe ja meie enda RAMETO administraator valmistas meid ette, organiseeris ja noh see oli kahte pidi kasulik. Ta oli sedapidi, et raadio sai endale saate, esinejad said korraliku honorari,

sest piletitulu läks meile ja siis tekstide autorid täpselt samamoodi, niiet see on selline tore sümbioos.

Sellest rääkides, kes peale Priidu need olulisemad tekstide autorid olid?

Tänu sellele, et oli olemas väga kaua aega tegutsenud „Pikker“. Ma ei mäleta kas ta hakkas juba tegutsema 45 aastatest või kuskilt väga varastest aegadest. „Pikker“ koondas enda ümber teatud grupi humoriste. Siis edasi oli „Herilane“. „Edasis“ oli huumori ja satiiri sektsioon, Tartu oma, täitsa kõva. Tähendab, kui on võimalus kuskil midagi avaldada ja kui on nii öelda tellimus, siis tekivad ka tegijad. Mis siin vahepeal juhtus, et kui kõik need asjad langesid ära siis kadusid ka tegijad, sest neil polnud oma asju pakkuda.

Mainis ka Priit, et kahju, et Pikker enam ei ilmu, et polegi väljundit nii väga, sest lehtede lisad on aga..

Jah ongi niimoodi. Ja noh, see nagu suretabki selle selles mõttes välja, et mis sa hobikorras kirjutad, kui keegi ei loe. Nüüd on ka stand-up tulnud moodi. Ja väga paljud leiavad selles enda rakenduse. Ja ma arvan, et uuel tasemel tuleb see tagasi.

See on estraadiga ju täitsa sarnane?

Ja ja ongi nii. Asi on teinud keeru peale ja teisel tasandil hakkab sama asi hoogsalt minema. Mulle tundub küll niimoodi. Ma olen neid stand-up etendusi ka näinud ja ega need ei jää jälle alla nendele mis me omal ajal tegime.

Aga kui suur osakaal oli tõlgitud tekstidel? Venemaa autorid?

Tõlgitud tekstidel oli väga suur osa just selletõttu, et kui iga „Meelelahutaja“ saade kasutas ära umbes 56 teksti nädalas, siis arvuta kokku kui palju meil läks aastas vaja huumorit. Ei jõudnud kirjutada. Lisaks sellele olid meil veel huumorisaated kuhu ka meil oli tekste vaja aga noh need olid kah meie enda toimetuse organiseeritud. Ja noh kes meil veel kirjutasid - väga hea tekstikirjutaja oli Toomas Kall. Super! Priit Pärn kirjutas. Kalju Kass, ta oli väga heade tekstidega. Kalju Kassi asju praegugi lugeda, need on üldinimlikud, üldhumeurivad.

Ka täna töötavad?

No täitsa. Täitsa niimoodi, et need on lihtsalt unustusse vajunud ja uued tulevad peale. Korraga ei tulegi nii palju meelde aga see põhiseltskond oli Eesti autoritest näiteks Raimo Aas, hiljem. Aga ta tuli ka selle pinnal, et oli kuhu tulla. Oli vaja. Lembit Sibul, väga heade tekstide kirjutaja.

Hruštšovi ajal oli nalja natuke lihtsam teha?

No seda jah nimetatakse nagu sulaja 60ndad. Et see termin 60ndad ongi sellest tulnud, et Hruštšovi võimule tulekuga seal 60ndate päris alguses või õigemini 50ndate lõpus läks nagu see pinge väiksemaks. Nii Hruštšov, kui ka Breznev propageerisid nalja. Meil oli isegi toimetuses Breznevi mingi tsitaat, kus ta ütles, et huumor on ülioluline asi meie elus.

Ta andis ise selleks väga palju materjali ka?

Andis andis. Ja noh väga palju koomikat ja parodiaid ja kõik olid jah sellepeale üles ehitatud. No vot siit tulebki vaadata neid kahte asja. Sisuliselt käisid kõik saated läbi Glavliti. Glavlit oli suures osas riigisaladauste kaitseorganisatsioon. Tähendab põhiülesanne oli tal ju tegelikult vaadata, et mingis saates või mingis tekstis ei läheks läbi riigisaladus. Näiteks, millised ohvitserid on Tallinnas või kus on mingi sõjaväeosa. No ühesõnaga sellised asjad. Selliste ideoloogiliste asjadega tegeles mitte nii võrd glavlit aga sellega tegeles juba siis, kas alates peatoimetajast kuni Valge majani välja. Sealt tulid need juhised. Ja sealt tuli see, et tuli enesetsensuur selles mõttes nii autoritele kui toimetajatele, et noh enam-vähem tabati ära millise piirini võib minna, mida võib, mida jätame sisse aga visatakse võib-olla välja. See polnud nii väga Glavliti asi. Ja selles mõttes tsensor, et siin on tegelikult tegemist kahte tüüpi tsensoriga, üks oli tõesti riigisaladuste ja sõjasaladuste kaitse aga teine oli ideoloogiline tsensor ja see oli märksa laiapõhjalisem selles mõttes, et ta oligi viidud üsna allapoole. Noh tore näide on, kui me käisime vend Üloga ümber tookordse Nõukogude Liidu reisil ja kirjutasime raamatu“ Maa ja mere peal“ ja sealt võttis Glavlit välja umbes 60 kohta aga kurioosum oli selles, et Glavlit ei vaadanud asju läbi enne, kui raamat oli laotud ja laotud tekst oli. Need kohad, mis ta võttis välja, selle pidime meie kinni maksma. (naerab) Tähendab, mida ma tahan öelda, on see, et iga autor pidi ise nii ja naa arvestama, kas ta lugu läheb või ei lähe, kas sealt võetakse midagi välja või ei võeta, kas ta saab selle eest honorari või ei saa honorari. Ja siis käis see mäng selle peale, et millise piirini saab, sest jälle teistpidi oli see mäng ahvatlev kuulajatele, et tahest tahtmata see oli õudsalt hea väljakutse nii autorile kui ka esitlejale, et kas mul õnnestub see mängida nii, et jääb sisse (naerab).

Absoluutselt. Selle teksti ülesehitusele mõjus see nii et, kasutati rohkem sümbolismi ja allteksti ja ridade vahel, et otsitigi lausa neid võimalusi?

Jah, ja see panigi meie inimeste pead hulga paremini tööle, et kui me välismaa huumorit lugesime siis tundus, et seal nalja nagu polegi (naerab). Me olime harjunud teistlaadi

huumoriga ja selletõttu meil langes kõik väga hästi kokku Nõukogude või tähendab teiste vennasrahvaste huumoriga. Neil olid samad asjad ja samad probleemid.

Mis see temaatika oli? Mille üle üldiselt nalja tehti?

Ütleks, et lõviosa nalju oli siiski elukondlik. Sinna käis nii öelda majavalitsus, halvad töömehed, halb teenindus ja selline asi, millest tekivad sellised koomilised situatsioonid-bürokratia ja kõik see. Ja teine asi, üldinimlikud, tähendab, et mis on igikestvad läbi põlvest põlve ja formatsioonidele vaatamata, mis ongi üldinimlikud naljad. Ja mis on seda siimaani, situatsioonikoomikad jne.

Aga riigikord ja ühine vaenlane andis ikka väga palju materjali?

See andis palju materjali ja siin oli ka niimoodi, et jälle ega nõukogude aeg ei olnud selline, et ei tohtinud midagi kritiseerida. Vahe oli selles, et mis tasemel miski asi võis kritiseeruda. Rajoonileht võis kritiseerida kolhoosiesimeest ja seal allpool olevaid. Ta ei saanud enam kritiseerida külanõukoguesimeest ja parteikomiteed ja täitev komiteed. Vabariigileht ja Pikker võisid julgelt lajutada ka sinna allapoole, aga mitte enda tasandile ja kõrgemale (naerab). Ja Fitill oli selline süütenöör. See võis anda ikka vastu pead ka Vabariiki juhtivatele jõududele.

Kas tsensuuripetmine toimus niipidi ka, et vahetati autoreid?

Nonii see tuli sellest, et Gavlitil oli nii, et vene autoritesse nad suhtusid paremini, siis eeldati, et kontrollist on see juba läbi käinud ja tavaliselt Priit kirjutaski et tõlgitud ajaleht-Napenseskaja Pravda.

Seda ei olnudki olemas.

Jajaa no ükskõik, võib-olla on ka olemas aga see ei ole seal ilmunud(naerab). Aga see ei olnud seal oluline. Aga see oli automaatselt, et kuna ta on Venemaal ilmunud, siis see ei käinud enam kontrolli alla. See oli see kõige suurem pettus. Et kui oli Venemaal ilmunud või Venemaa autor, siis eeldati, et Venemaal ilmunud ja Priit kirjutaski sinna, et tõlgitud ajaleht ja keegi ei hakanud seda kontrollima. Sellega oli asi korras.

Miks need saated nii populaarsed olid? Miks oli rahvale seda huumorit nii palju vaja tol ajal ?

Esiteks midagi muud eriti ei olnud. Teine, et see mingi trots ja kibedus ja see mis oli inimestes kogunenud, see vajas mingit väljundit. Ise inimene nagu ei hakanud iga nurga peal midagi välja ütleva ja karjuma. See võis ka natuke ohtlik olla. Aga kui ta kuulis, et taolist mõtet, mis tal endal peas on, keegi elegantse huumoriga või satiiriga käib laval või eetris välja, see haaras

ta kaasa ja pakkus talle ju meelelist naudingut, et näe, nüüd tuli välja. Ai, nüüd ütles ära, kurat, selle mida mina mõtlesin aga näed ei ole julgenud välja öelda.. (muigab). Vaata kus pani! Siit on need väljendid, mis rahvas kasutas, et kui Baskin või keegi mingis loos midagi kasutas ja kust läksid ka mingid tsitaadid rahva hulka. Ai kus nüüd ütles!

Tegi see huumori kirjutamine 80ndatel, kui kord läks leebemaks, läbi mingi muutuse või arengu? Et huumorit hakati teistmoodi kirjutama või pandi millelegi muule rõhku?

Vaata muutus see, et kadus --- ära, ütleme 80ndate lõpus. Mida sa enam seda vana värki kirud või selle kulul nalja teed, kui seda pole olemas. Nüüd uus asi oli nii uus, et kõik tahtsid seda uut asja pigem hellitada, hoida ja kasvatada, kui leida seal midagi naeruväärset või koomilist. Nüüd hakkab see asi jälle tagasi tulema, sest nüüd me näemeet uus on muutunud juba vanaks. See on ikkagi 25 aastat juba vana. Ehk hakkab tekkima stagnatsioon. Ei ole midagi teha, igal ajal on omad tõusud ja mõõnad. Eks see esimene Eesti Vabariik ju stagneerus ka ära lõpus. Ja siis tuli täpselt samamoodi, et kuni selleni välja, et võim enam heameelega ei vaadanud ka ajakirjanike, kirjanike ja humoristide peale

Selline normaalne areng. Nii peabki olema.

Jah, nii ta on. Siis kerib kunagi ära, kui ta on hoitud millegi all ehk inimesed on ise hoidnud, siis kunagi muutub see surve ikkagi nii suureks et ta jälle lahvatab ja tuleb uuesti mingeid idusi mööda ja hakkab uuesti kasvama

Aga miks 90ndatel meelelahutuse saated kavast ära kadusid. Kas see oli poliitikasaadete peale tulek ja rahvast hakkas see rohkem huvitama või mis?

Nii see, teine kui ka kolmas. Täheandab meil oli siiski ka raadios omavaheline konkurents olemas. Omavaheline konkurents raadiosaadete. Ühtede, teiste või kolmandate raadiosaadete tegijate vahel. Võitlus käis ka paremate eetriaegade pärast. Ega see ei mahtunud mõnede koleegidele siiski ka nii väga hinge, et näiteks Meelelahutaja ja Rameto saated olid väga populaarsed ja siis arvati, et need oli väga populaarsed sellepärast, et need olid väga heal eetriajal. Tegelikult olid ka (naerab). Pühapäeval. Siis hakati tasapisi sinna panema teisi raadiosaateid, mida juhtkond arvas, et inimesed peaksid kuulama. Tasapisi läks nagu tahapoolle. Teine asi see ka, et tegijad ise, see vana seltskond, vajus kuidagi nagu laiali. Ma ütlen et, Priit ja Ralf läksid Riigikogusse, noh mina läksin ka juba üsna varakult, ütleme 94.-95. aastal läksin ära juba Ajakirjanike Liidu esimeheks ja siis poliitikasse. Ja uut ei kasvanud sellepärast peale, et ei olnud vajadust selle järgi. Täheandab, et kui keegi oligi

huumorilembeline või andekas- noh vaata luuletustega on ka niimoodi, et noormees kirjutab neid sahtlisse küll aga kes tahab poeediks saada ja..

See tahab ikka laval olla

Jah, ja kui ei ole seda temas siis poeet kängub ja ta suunab oma energia kuhugi mujale

Aga räägi sellest saate ülesehitusest. Milline roll publikul selles saates oli? Ilmselt väga suur.

Oligi. Sellepärast kõige esimese saate tegime me ilma publikuta ja ausalt öeldes meil ei olnudki kavas seda algul publikuga teha. Oligi Meelejahutaja aga et noh näitlejad loevad oma käske ja niimoodi. Nii nagu oli ka eelmistes või varasemates Ramento saadetes olnud, estraadisaadetes, et näitlejad lihtsalt lugesid ja muusika oli vahel ja oli selline rosolje. Nüüd esimese saate tegime niimoodi ära ja vaatame, et kurat, kuidagi kuiv on. No ei ole. Ja siis näitlejad ise ütlesid ka, et kui reaktsiooni ei ole siis..

Ei sütita ka?

Jah, minumeestest üks näitleja, Paul Pinna vist, ütles, et kuidas ma ei salli seda mikrofoni, et oleks tal vähemalt nägugi ees (naerab). See ütleb nii ära, et näitleja ei taha niimoodi esineda, et ei tunnetata saali, ei tunnetata reaktsioone jne. Et kohe pärast seda esimest me saime aru, et kindlalt on vaja siia publikut, sest me olime juba katsetusi teinud enne „Õhtut Kahele“ ka, mis olid baar Varietees lavastatud ja kus oli ülesehitus niimoodi, et oli üks näitleja ja üks laulja. Peeter Hein tegi nendega intervjuusid ja laulja laulis ja näitleja luges lugusi. Aga seal oli ka juba publik olemas. Ja me nägime, et kuramus, see asi töötab. Eelkõige, et elavdada neid asju, on vaja publikut. Ja nüüd on nagu aamen kirikus, et ma ei tea enam ühtegi teleshowd või raadioshowd, kus ei ole publikut. Meie saime lihtsalt väga kiirelt sellise praktilise kogemuse aga teised olid välismaal tunduvalt varem selleni jõudnud. Meil lihtsalt polnud seda õpetajat kes oleks öelnud, et mis te jamate, et sellise asja võitegi kohe teha publikuga.

Ja see pilet sai väga kõvaks valuutaks peab ütlema.

Jah oli.. (mõtleb) No vaata, mis on defitsiit praegusel ajal. Seda sõna ma arvan, et 99% inimesi või noori, ei teagi mis see on. Aga meie ajal oli sõna defitsiit väga tuntud ehk see oli see, et ei olnud saada kõige elementaarsemaid asju. Tähendab, kõige elementaarsemaid oli saada. Süüa oli saada, leiba oli saada, piima oli saada ja noh mõnda asja veel. Elekter oli odav suhteliselt. Korterüür oli odav. Aga kõik muu oli niimoodi ühise nime all defitsiit, et kui sa tahtsid värviteleviisorit, siis sul pidi olema kuskil tutvusi (muigab) või sa jäidki seda ootama

jne. Ja täpselt sama oli, et kuna meelejahutaja etendusele mahtus äärmisel juhul 200-300 inimest, siis iseenesest mõistetavalt see oligi defitsiit. Nende 200-300 pileti ettetellimisel oli järjekord mitu kuud ette. Aga nii ta oligi, et me oma inimestele jagasime ka näitlejatele ja toimetajatele et igapähele oli väike pakikene pileteid olemas, millega nad said oma tuttavaid kutsuda. Ega siis altkäemaksu, kui sellist ilmselt oli ja kuskil pakuti raha ka aga siis käis naturaalmajandus, et sina annad mulle seda ja mina sulle seda. Kingakaupluse töötaja oli heades suhetes toidukaupluse töötajatega. Et tema siis sai toidukauplusest seda mis vaja ja toidukaupluse müüja sai kingakauplusest seda mis vaja. Et noh see oli selles mõttes naturaalmajandus. Küllap olid siis ka altkäemaksud ja sellised asjad, aga see oli ilmselt natukene kõrgemas sfääris.

Jah, mis sa sellest rahast ikka annad, kui selle eest midagi ei saa.

Just. Aga jah, see oli ikkagi selline rahasse ümberarvestamatu asi (naerab).

Milline see toimetuse struktuur oli? Millised ametikohad teil olid?

Meil oli mitut moodi. Ja igasuguseid reorganiseerimisi oli ka. Algselt oli Rameto toimetuse, siis õige varsti kasvas sealt edasi ka see, et teisi saateid on vaja teha. Moodustati peatoimetuse ja Esko Tasa oli esimene peatoimetaja. Siis mingil ajal reorganiseeriti ja liideti kõik need asjad kokku ja kirjandussaadete peatoimetuse all oli Rameto toimetuse. Ja kirjandussaadete peatoimetaja oli Laine Soe ja Lydia Mölder oli peatoimetaja asetäitja, kes figureeris teisi aga kes oli põhiliselt Rameto nii öelda ülemus. Laine Soe oli kõigi kirjandussaadete, mis sinna alla käisid, toimetaja aga Mölder oli no peatoimetaja asetäitja Rameto alal või meelelahutussaadete alal. Ja siis oli vanemtoimetaja ehk kes vastutas selle toimetuse tegeliku töö eest. Algul oli vanemtoimetaja Juhan Saar ja kui Juhan Saar läks ära, siis olin mina üks 20 aastat.

Ja siis olid erinevad staatused ka nendel tegijatel- olid toimetajad, olid korrespondendid.(siin ei tea mis ta ütles) See oli põhiliselt palgaskaaladel, millega sai natuke mängida. Aga hierarhia oli nii, et oli peatoimetuse peatoimetaja ja peatoimetuse asetäitja ja siis oli vanemtoimetaja. Vanemtoimetaja oli siis see, kes tei tegelikult toimetuse töö juhtumist

Aga kui päris algusest rääkida, siis milline oli valdo Pandi roll Rameto sündimisel üldse oli?

Valdoga oligi lugu niimoodi, et kõigepealt Luts andis selle toimetuse loomise ülesande Juhan Saarele ja andis talle kaks kuud aega ja ütles, et sa võid raadiopersonalist võtta omale kaks inimest. Võttis tema Jaan Ruusi ja tahtis omale Valdo Panti saada. Valdo Panti ei tahtud

pikka aega anda aga ühesõnaga see kes selle moodustas oligi Juhan Saar, Valdo Pant ja siis Jaan Ruus. Ja Juhan oli siis selle grupi juht ehk vanemtoimetaja aga ma ei kahtlegi selles, et Valdo Pant oli see, kes kõik need ideed suuresti genereeris ja kelle palanguga ja suure magneesiumisähvatusena kõik see asi ellu läks niimoodi. Ja siis võeti sinna tööle ka Uno Elts kes oli majandusdirektor niioelda. Ja nii ta järjest kasvas, sest kui nähti milline tohutu menu oli Rameto mängudel, siis kohe hakatigi lainedama ka teisi meelelahutus saateid. Tulid „Perekonnaõhtud“ ja „Õhtud kahele“ ja „Kodukandi lood“ ja hiljem „“ ja noh neid oli lugematu hulk saateid, mis meie alt läksid. Samamoodi kasvas väga kiiresti ka see tegijate seltskond. Lembit Lauri tuli kohe kiirelt meile, Hubert Veldermann tuli seal alguses. Siis tulid Mari Tuulik, Milvi Juske, Vello Mikk muusikaga, Priit Aimla, mina.. niiet seltskond oli suur ja mahtusime sinna ühte suurde tuppa ära praktiliselt.

Kui Meelejahutaja algas, kas siis anti teile kohe head ajad või olite te alguses eetris muudel aegdale ja siis see muutus aja jooksul või kuidas see oli?

„Meelejahutaja“ aja saime kohe algul. Tähendab noh, paralleelselt kõige sellega või kõik need asjad sündisid koos. Ka Vikerraadio, mis vajab omakorda sisulist täitmist. Ja oli vaja hommikusele ajale pühapäeval leida midagi. „Põllumeeste tund“ oli seal olemas ja siis planeeriti sinna. Niiet see algne aeg „Meelejahutajale“ oligi see õige aeg ja pärast tekkiski pahandus sellega, et kui teda nihutati siia-sinna ja siis hakkasid kuulajad ära kaduma ja ausalt öeldes üks tegijatel sai ka, noh me olime juba 20 aastat, 73ndal sündis „Meelejahutaja.“ Kaua võib!

Suri loomulikku surma

Eks ta jah hääbus ära ja ei olnud ka mõtet teda punnitada. Ja noh, oluline oli ju ka näitletseltskond. Meil algas, kui „Meelejahutajast“ rääkides, nagu Rameto algas, väga jõulise kolmikuga ja tegijate kollektiiviga just näitlejate kollektiiviga. Ehk see oli see sama Baskini trupp, mis oli suuresti oli Draamateatri baasil, kus olid meie eliitnäitlejad.

Jah, Eesti tipp.

Ja tegelikult Vanalinna teater ju kasvas välja sellest. Vanalinna teatri trupp kasvas välja tegelikult „Meelejahutast“ sest Baskin nägi ära, missugune potentsiaal on selles estraadis ja selles huumoris ja siis kui Baskin oma trupiga läks ära, siis tuli Eero Sprit ja siis läksimegi sellepeale, et kõige tähtsam oli saada hea näitejuht, kes koostas oma trupi. Siis tuli Eero Sprit, hiljem Kaarel Kilvet, siis proovis veel Ärma Saar tegi oma trupi, siis oli Raimo Aas. Et nii see asi oli.

Nojah, nad olid kõik väga võimekad inimesed, et trupiga selles mõttes vedas. Aga kui rääkida muudest huumorisaadetes, mis saatenädalas oli. Pühapäeval oli meelelahutaja aga teistel päevadel? Mis Rametol oli?

Tähendab, nädalapäevadest iga argipäev algas „Päevavitamiiniga“. See oli 5 väkest nalja. See oli jälle Aadu välja mõeldis. Ma ei mäleta, kas ta oli kell 8 või mis ajal ta oli, aga see oli üks viie minutiline kõll. 5 ilusat nalja väikse huumoriga või muusikaga. See oli see, mis oli iga päev. Igapäev oli ka järjejutt argipäeviti, mis käis ka meie kaudu. Tavaliselt oli niimoodi. Siis põhi programmid olid meil laupäeviti ja pühapäeviti. Laupäeviti oli „Õhtu kahele“, „Perekonnaõhtu“, „Siit nurgast ja sealt nurgast“ mis oli selline rahvalik programm. „Siis kui jalgu puhkas hobu“ ja noh neid asju oli väga palju. Siin mõned on mul raamatus seal taga üles loetud. Niiet ühesõnaga meie pärusajad olid laupäeva õhtune aeg ja pühapäeva hommikune aeg.

Väga head ajad

Jah, olid tõesti head ajad niiet siin ei saagi pahaks panna seda, et lõpuks läks no ma ei ütle et kakluseks aga konkurents aegade pärast.

Aga kuidas see tellimus või see koormus teil muutus? Kas kui te alustasite oli vähem ja siis hakati järjest rohkem tellima või tahtma või kuidas see toimus?

Jah, no ajad olid enam-vähem varasel ajal paigas. Terve see suur saatepäev jagati ära peatoimetuste ja toimetuste vahel. Ja siis olid ajad nii nagu ma ütlesin, et noh meie nõ. ruudustikus oli päeva vitamiin, järjejutt, laupäevaõhtune saade ja pühapäeva hommikune tund 20 minutit. Siis vaheldusid selle aja sees saated

Aga üldine raamistik?

Üldine raamistik jäi samaks, v.a see, et mis oli nüüd meelelahutussaadete ekstrakohustus oli see, et tähtpäevad. Tähtpäevade meelelahutuslikud programmid võisid sinna tulla eraldi juurde.

Millised tähtpäevad siis?

No näiteks nääriõhtu. Nääriõhtune saade oli alati meie oma. Ja noh sellised. Praegu peale nääriõhtu ei hüppagi meelde. No mingi saate me tegime veel näiteks raudtee 100 aastat. Noh sellist nipet-näpet et neid võidi anda meile juurde. Kui tuli stereoraadio, siis muutus jälle, et kostöös stereotoimetusega saime jälle sinna stereo asjadesse aegu. Laupäeva stuudio oli suurepärase asi, mis vedas välja selle üleminekuaja. See oli mis läks eetrisse algul baar-

varietees Tallinn aga ta läks lõunasel ajal. Ta ei olnud enam laupäeva õhtune vaid lõunane aeg ja ta oli otsesaade. See saigi toimuda alles siis, kui läks see asi juba nii vabaks. Mäletad, meil eelmised asjad olid meil ikkagi kõik lindisaated.

Otsesaateid ei julgetud teha?

Jah aga see oli siis esimesi saateid, meelelahutussaateid, mis võis minna juba otse, see oli kuskil 87-88-s ja siis kui tulid need üleminukuajad, siis saime me operatiivselt võtta keda iganes kiirete teadetega. Küll tahtis muinsuskaitse selts, küll tahtis rahvarinne. Me saime kiirelt loominguliste liitude esindejad, me saime kiirelt anda otse-ee trisse anda seda mida vaja. Need olid ka äärmiselt populaarsed. Aga noh ajapikku läksid ka need ära sest elu ja olu muutus.

Ma läheks ühekorra veel tagasi tsensuuri juurde. Peatoimetuse oli siis see, mis teostas sellist sisulist osa ?

No hakkame peale, kuidas üks saade sünnib. Saade sünnib niimoodi, et priit oli tekstiline toimetaja ehk tema hoolitses huumori tekstilise poole eest. Mina ja Peeter Hein hoolitsesime intervjuude eest, sest meil olid seal ka intervjuud vahel huvitavate inimeste eest. Vello Mikk hoolitses muusika eest. Siis me omavahel korraga lindistasime kolm saadet. Ehk korraga sündiski nagu selline kolmik. Panime paika, mis tekstid sinna lähevad ja Priit valis need välja. Muusikaga polnud probleeme, Vello sai sinna igakord mingi ansambli ja intervjuudega polnud ka probleemi, sest sinna polnud vaja mingit teksti ette. Seal oli lihtsalt vaja öelda nimed, kes võivad tulla. Ja seegi polnud eriti oluline. Kõige tähtsam osa, millega läks töö edasi, olidki tekstid. Nii, Priit pani selle paki kokku. Mina olin loomulikult neid lugenud. Siis ta läks edasi Lydia Mölder'i kätte, kes oli peatoimetaja asetäitja. Peatoimetaja asetäitja tegi siis oma märkused. Mõne teksti viskaski välja, et see ei sobi. Mõnes soovitas teha mõned parandused. Ühesõnaga tema rehitses selle esimese hooga üle. Tavaliselt läks see asi edasi peatoimetaja kätte. Kui Lydia Mölder leidis, et kuramus, et see on võib-olla kaheldav asi, siis läks ka peatoimetaja kätte aga viseerisin vanemtoimetajana mina ja siis Mölder peatoimetaja asetäitjana. Ja siis jõudsidki need tekstid glavliti, kes siis omakorda vaatas. Ma ütlen, et glavlit formaalselt oli riigisaladuste jaoks aga kui ka nemad avastasid mingi asja, mis võiks ideoloogiliselt riiki kahtlustada, siis nad loomulikult juhtisid ka sellele tähelepanu ja tegid oma soovitused.

Aga kas siis inimlikust aspektis sai ju Lydia Mölder aru?. Kas teil oli ka mingi vaikiv kokkulepe, et mida jätta?

Ei, tähendab see ülemkiht pidi lähtuma väga lihtsast reeglist-mille eest võin mina vastu pead saada ja mille eest ei või (muigab). Tähendab, et jätan veel sisse need aga kui ma tunnetan et selle eest võin mina saada parteilise noomituse või mis iganes, no vot selle viskan ma juba eos juba välja, mis võib tekitada pahandust.

Isegi, kui isiklikud vaated teistmoodi on?

No kahtlemata. Isiklike vaateid ei osanud ju kellestki arvata, et mis nad südames tegelikult inimesed mõtlesid, sest neid oma tundeid hoiti ikkagi üsna sordiini all ja tõtt-öelda praegugi ma pean vaatama, et ega väga inimesed ei tõtta oma tegelikke tundeid väljendama.

Jah, see on eesti inimese üks probleem.

See on alalhoidlikus. See on alalhoidlikus.

Istub veel sees see.

Jah, nagu Mari Möldergi ütles, et kannatas iga riigikorra aja. Pätsi ajal, saksa ajal ja vene ajal (naerab). Mul tuli meelde veel üks variant, kuidas te ka üritasite neid mitte kõige sõbralikumaid tekste läbi saada. Raikini sammas. Selle meetodi töid Juhan Saar ja Baskin töid niimoodi Rametosse. Õigemini alustas Juhan Saar ja Baskin lõpetas. Põhimõte oli väga lihtne, panna tekstidesse üks, mida Raikin kasutas. Et ta oma estraadikavas pani sisse no nii julma ja räige teksti ja mis oli teada, et lendab välja. Aga samas oli siis teada ka , et sellest räigusest ja kriitilisusest järgmine tekst tõenäoliselt jääb sisse. Kui seda kõige räigemast teksti ei oleks olnud, siis oleks välja võetud kindlasti see mis järgmisena oli. See oli nagu Raikini sammas, et see kõige esimene oli nii räige, et see lüüakse minema ja see teine mis järgi tuli, ei tundunud enam nii hull. Et noh, las ta läheb.

Kas Meelejahutaja ja Reklaamiklubi vahel oli ka mingisugune konkurents?

Meil oli mitte konkurents, meil oli meeletult hea koostöö. Ja hea koostöö oli puhtalt majanduslikel põhjustel. Tähendab, raadiol ei ole raha kunagi eriti vajalikul määral ja piisavalt palju olnud. Alati on püütud leida lisavahendeid. Kui hakkasid Rameto mängud ja meile tuli majandusdirektoriks Uno Elts, siis juba auhindugi ei ostnud enam mitte raadio vaid need kaubeldi välja ettevõtelt. Ja täpselt samamoodi oli see, et kui me hakkasime meelelahutussaateid tegema, Rameto neid teisi saateid, ka „Meelejahutajat“ jne siis me mõtlesime et kus saaks raha tegijatele, et lisa maksta, sest need raadio honorarid eriti suured ei olnud ja meil olid igal pool ka auhinnad väljas. Et kust neid saada. Niiet kõige esimest koostööd tegime me ETK reklaamiklubiga. Haru oli siis seal juhataja ja ma tegin temaga

lepingu. Mille raadio poolt kirjutas alla Elts, aga mina vormistasin selle ette. Ja edasi kui reklaamfilm tuli jõuliselt välja siis tegime lepingu ja lühidalt seisnes see selles, et meie igas saates oli reklaamiblokk. Nemed andsid teemad, mille jaoks meie ise kirjutasime reklaamteksti. Ja et see reklaamtekst oleks seal sees, selle eest olid nemed nõus maksma. Nii selle reklaambloki tegemise kui ka hüvitam siis teatud summa ulatuses ka saatemaksumust. Noh tegime nii et pooleks pooleks. Pool maksis raadio ja poole reklaamfilm. Mina tegin honorari veel. Et reklaamfilm poole pealt läksid tavaliselt raadiopoolsed tegijad, sest meil oli ka oma protsent kui palju koosseisuliselt raadios võivad honorari saada, niiet meil oli tavaliselt oli raadiost see 100% täis (naerab). Aga et siis nende saadete eest ka honorari saada, siis kirjutasime, et selle maksis meile välja reklaamfilm. Samamoodi maksis reklaamfilm välja Baskini lavastamise. Samamoodi maksis välja näitlejaid. Ühe punkti said sealt ja teise punkti said raadiost. Vot nii!

Intervjuu Vello Mikuga (N3)

Räägin alguseks ühe loo. Kui Meelejahutaja eetrisse läks siis kuulasid kõik. Ja siis oli niimoodi, et mitukorda need valitsusliikmed ka, kes heitsid pühapäeviti sinna suvilasse. Nad kuulasid ka seda „Meelejahutajat“. Üks kõige ilusamaid lugusi oli, et kui esmaspäeva hommikul kutsutakse ülemus juurde et sel ajal olid noh Iisraeli ja Nõukogude Liidu suhted kõige paremad. Mis te Tel Avivist laulsite seal? Ma ütlesin, et no ei saa olla.. Ja siis oligi, et ma ütlesin, et kuulake lint üle. See oli üks prantsuse laul C'est La Vie. Need kuulsid Tel Aviv, eksole (naerab).

Ja kohe võeti kõne jah?

Ei no muidugi, eks kõik saated kuulati üle. Ja noh nii nagu „Meelejahutajas“ omal ajal, kaks näitlejat esitavad seda sketsi. Etlevad, etlevad ja siis on järsku paus. Teine küsib „Aga edasi?“ Edasi on maha tõmmatud.

No see on selline piiripealne nali.

Ei noh eks kõik said aru.

Aga kui te 65ndal meelejahutajaga alustasite, oli vist 65, siis kas oli see üldine aeg, sulaaeg, naljategemiseks soodsmam? Soositi seda rohkem.

No seda on raske öelda. Meil oli kindel tööjaotus. Toivo Tootsen oli ise toimetaja, kes seda asja kordineeris. Peeter Hein tegi intervjuusid, mina tegin muusikutega intervjuusi. Minu pool oli muusika paika panemine. Et selles mõttes jah, ja kuna meil olid ju, põhiline tänu oli

Aimla Priidule , kes oli huumorivallas ja tal oli igal pool sõpru. Moskvast, Leningradis, Peterburis. Need humoristid tulid meile kohe kõmndi. Toivo rääkis ka kindlasti, et siis oligi probleem, et meil olid alati Ivanovid ja Silarovid eksole, siis seekord pandi ka vene humoresk eesti nime peale, see kõlas naljakamalt eksol.

Aga tööjaotus oli siis, et Aimla Priit oli huumori peal ?

Huumoripeal jah. Peeter Hein tegi siis intervjuusid ja minul oli muusika ja kui olid külalised, siis mina tegin ka nendega. Muusikamaailmast käisid ikka läbi Eesti ansamblid, kõik praktiliselt, ja side tekkis meil soomlaste Fintrioga ja kui oli mõni külaline, siis saime näitama minna, Ivanova ja Dimitrov käisid meil laulmas ka. Ja muidugi Karavan super jazzimuusikaga

Aga missugust väljundit see saade muusikutele pakkus? Ta oli üks ainuke siin kohti, kus muusik sai siis pildile ennast mängida.

Seda ka ja samas pärast oli siis võimalik salvestada, studiosalvestusi teha.

Tiptasemel tehnikaga tol ajal.

No see on nii, et ansamblis jäi jälj maha. Ja Fix oli mul sagedane külaline seal.

Ja kui suurt osa muusika selles saates mängis?

No ta oli enam-vähem niimoodi, et korraga salvestati ju kolm saadet. Nii, muusikat seal ei olnud nii palju vahel, aga hiljem tekstiga oli enam-vähem kas üks ühele või niimoodi, et jagame siis ära enam-vähem. Osa omadest olid küllaltki pikad, kuskil 5-6 minutit. Siis oli jälle üks muusikapala vahel. Aga selle kolme saate materjalid salvestati ühe korraga ära.

Aga kuidas alguses see muusikalise osa otsimine sinna saatesse käis? Alguses oli keerulisem ja pärast läks lihtsamaks ilmselt?

Ega Eesti ansamblitega polnud probleeme. Ega need, kes keelu said oma ajal, need ei olnud veel meie ajal. Kunstiinstituutsiooni ansamblid, kes keelu said ja need. Siis nad ei olnud enam keelu all. Nemat ei käinud ka meil eriti, siis nad olid lõpetanud, kui me alustasime.

Aga see tsensuur ja kontroll käis muusikaliste tekstide kohta ka?

Ei-ei, seda ei tehtud.

Et muusika puhul olid suhteliselt vabad käed?

Nojah, ega sellised mitmemõttelisi laule ka väga ei olnud.

Aga mis teemad need olid, millega põhiliselt tögati ja mille üle nalja tehti selles saates?

No ikka see nõukogude olmevärk.

See andis põhiaine.

No muidugi. Ma tahan nüüd teise teema peale hüpata. Mis oli toona tänu nõukogude võimule, autorikaitse ei toimunud. Me saime muusikat kasutada välismaalt. 73 me tegime tänu sellele Jesus Christ Superstarile, me tegime siin kohalike olusid arvestades Aivar Tall Superstari, kus oli kasutada kõik James Last'i Kai Warneri taustmuusikat mille peale siis meie lauljad Lehtlaan ja Ivo Linna ja Koppel ja Vello Viisimäe laulsid need tekstid öösel ja siis salvestasime. Aimla Priit kirjutas tekstid ja mina valisin muusika. Ja seal ei olunud autorikaitsega mingit pistmist.

Ilmselt ei teadnudki et Eestis...

Ei no ega Nõukogude liidus autorikaitse ei toiminud lihtsalt.

Aga kuidas see muusika ja need tekstid teieni jõudsid?

No plaatide pealt, sõbrad tõid. Väljamaal kes käisid.

Venemaal oli plaadivalik ilmselt suurem?

No Venemaal toona veel James Lasti ja neid veel ei kasutatud. Soomest ikka sealt sõbrad käisid ja tõid.

No see oli ka terve nõukogude liidu mõistes väga võimas projekt

Muidugi. Tänu sellele, et autorikaitse ei toiminud

Muusikaline tase oli väga kõrge.

Muusikatase oli ka jah. Ega meie kohalikud ansablid olid ka tasemel. Kes olid ikka tehtud, olid tehtud.

Ja asja eest tehtud.

Jah. Ma ütlen noh, et Fix alustas jah. Fix käis ka meil tihti. Kõik ikka praktiliselt eesti ansablid kasutasime ära, kes olid tasemel.

Ja päris mitmete andsite tuule tiibadesse ka.

Nojah, nad said salvestada ja see oli küllaltki oluline. Sest ega sellel ajal salvestamise võimalust eriti ei olnud. Näiteks seda rokkooperit tegime ikka ööläbi ja siis päeval oli siin ju

alustas sümfooniaorkester ja siis tuli estraadiorkester ja pärast lõunat tuli koor. Stuudioajad olid koguaeg kinni. Õhtu oligi ainus aeg.

Aga see muusikasalvestamine ei toimunud publikuga koos? Osade tekstide salvestamine toimus koos.

Ei no publikuga ikka aga meie ei kasutanud neid konkreetses saates, sest pärast kui nad tegid stuudio värgi siis läks stuudio salvestus eetrisse. Aga aplausi ikka kohapeal esines niiet ikka kohalik võimendus oli olemas aga noh lihtsalt salvestuse jaoks ei tea mida..

Mhm kui suur osa publikul üldse „Meelejahutajas“ oli? Nad sütitasid nii näitlejaid kui bände.

No muidugi. Üksjagu naeris südamest. Muidugi tõmmati pärast välja kõik.

Ja „Meelejahutaja“ pilet või pääse sai kõvaks valuutaks?

Noh nii te nägite. Eks meil said ka tuttavad ja lihakarniinimesed, kaubandusinimesed. Ütleme Rameto toimetus oli tol ajal juba riik riigis või kapitalistlik ettevõte. Meil oli oma helilooja Arne Oit, kes kirjutas Rameto meloodiad ja oma kunstnik, kes oli küll raadiomaja kunstnik aga tegi need Rameto kujundused kõik. Selles mõttes jah me olime riik riigis.

Seal kehtis selline naturaalmajandus et anti üks asi vastu ja said liha või..

No seda ka jah aga noh omal ajal räägiti jah, et mõnigi kord müüdi neid pileteid raha eest.

Ja suure raha eest, ei olnud seda saada ka?

Ei noh muidugi.

Aga kui palju te sellise tsensuuriga jagelema pidite? Ilmselt päris palju, sest tekstid olid kohati päris teravad.

No tekstid jah ma ütlen, et kui tõmmati maha siis tõmmati maha. Aga omal ajal kadund Eino Baskin, et Raikin oli see põhimõte, et kui ta oma kava tegi, siis oligi nii et kas teise kolmandal lool oli kaks super sellist ränka lugu. Visati kohe välja. Siis läks aeg edasi ja lõpus tulid samad lood peaaegu samal tasemel aga siis olid kõik juba aru saanud, et inventuur oli juba tehtud (naerab).

Need olid Raikini kolm sammast jah, millega virutati. Aga kuidas see tsensuuriprotsess siis toimis, et kellele siis kõigepealt ülevaatomiseks läks?

Kõigepealt kõik need tekstid läksid ja peatoimetaja luges läbi. Ja siis oligi, et kui peatoimetaja oli läbi lugenud ja kõik oli maha tõmmatud, siis oli selge et see ei lähe.

See oli siis peatoimetaja otsus, et kui see sobib, siis olge kena.

Jaa-jaa. Ei noh ta kas lühendas või võttis tervenisti loo välja. Aga seda ma ei mäletagi, et ta oleks tervenisti välja võetud.

Aga kas tsensuuri petmist või ninapidi vedamist toimus ka jah? Toivo rääkis, et öeldi, et need on Venemaalt võetud lood aga tegelikult Aimla need ise kirjutas ja pani vene autori nime juurde.

Võib-olla ka jah, ma ei oska seda tõlkija tausta öelda.

Aga Mikk, mis te arvate miks huumorisaated niivõrd populaarsed olid? See kuulatavus oli ju meeletu. 70% ju põhimõtteliselt.

No aga toona seda tögamist muul moel ei olnud. See oli niisugune ainuke. Teine oli Pikker omal ajal.

See on kahjuks kadunud.

No täpselt jah. Aga nüüd ei ole enam omavahel öeldes, need naljasaated on kõik tead, mulle meeldib küll teatud must huumor eksole aga kui vaadata neid noori jogasid, kes tahavad ühtemoodi olla koguaeg siis..

Tol ajal olid tekstid natuke sisulisemad ja..

Ma ütlen, et riigi pilamine käis eriti nüansilikult.

See tsensuur siis mõjus ma arvan ka teksti kvaliteedile ka väga, et väga palju pidi peitma ja sümbolitega välja mängima seda.

Jah, Nõukogude-maalt hakkas see peale, samal ajal tsensuur oli kõva. Mida paremini nad tegid, seda lihtsam oli.

Kas meelejahuta ja reklaamiklubis oli mingisugune konkurents ka?

Ei olnud. Noh reklaamiklubis oli ju Baskin ja Ita Ever ka koguaeg kaasas niiet see ei olnud üldse probleem.

Mhm-mhm. Miks 90ndadel need huumorisaated kavast ära kadusid või teisejärguliseks jäid?

Vot seda on mul raske öelda. Ma kardan et toona ei olnud võimalik enam riigisüsteemi pilada ja seal ei olnud võimalusi enam.

Et poliitika hakkas inimestele olulisemaks minema.

Vot seda ja enam ei olnud võimalust tögada. Kõik võtlesid ühise asja eest- Eesti Vabariigi eest.

Ja milleks siis seda tögada. Aga kas huumorikirjutamine või temaatika tegi 70ndatel 80ndatel mingi muutuse ka läbi, et keskenduti teistsugustele teemadele?

Ei ei, sama.

Neid lugejakirju tuli kindlasti palju?

No meeletult, kui need Rameto mängud olid, siis see oli ikka meeletu. Nagu öeldakse, kartulikottidega toodi. Kõike ei jõudnudki läbi lugeda, osa läksid lihtsalt. Nojah, lihtsalt auhinnad olid ka jah.

Aga missugused saated peale meelejahutaja olid veel sellisd suuremad?

No kaks saadet olid suured. Need tulid hiljem, üks oli „Õhtu kahele“, mille Peeter Hein tegi. Õhtu kahele on üks näitleja ja üks laulusolist. See oli ka väga populaarne. Kõik imestasid, siin kunagi kollegid käisid soomes ja, et soome vennad olid rääkinud, et meil on sellised saatetegemised, et kolm-neli päeva. Meil olid niimoodi, et hommikul artistid kohale, mikrofoniproov ja kõik toimis. Kõik kella kolmest alustasid ja kõik oli paigas. Kaks päeva proovi peale. Aga meil olid ka kõik see tehniline osakond ja kõik oli ühtse kambavaimuga mõtlemine. Vot see oli oluline. See kambatunnetus ja küünarnukitunnetus oli väga oluline.

Tehti südamega ja..

Rõõmuga ja südamega ja täpselt-täpselt. Ja no kõik hoidsid kokku. No kui midagi oli, omavahel öeldes see sama pidu eksle, kui teinekord juhtus eksle, et Toivo seal oli ja natuke oli pidu peetud siis ütles, et kuule tee täna sina intervjuu ja kõik tegime ära. Korras kõik. See kokkuhoidmis tunne oli väga tugev.

Hea oli töötada niimoodi.

Jaa-jaa. Ja vot see kolmas saade kasiino, see oli ka populaarne, seal oli mitu teemat. Toivo tegi seal igasugu küsimusi ja sõnamänge ja siis minul oli koostöö Ants Hindpere, meil olid muusikamängud. Ja siis on hea meenutada, see oli 88, kui see kuradi kuiv seadus tuli NL. Ja me salvestasime pühapäevaks. Me tegime pühapäeval, kaks pühapäeva, tegime suvesaated ära. Ja oligi kuskil 5-6 saadet tehtud. Läksime siis Olümpia hotelli. Meil oli tuttav baarmen. Ja siis tegime korra praed ja kärke ja siis tellisime takso. Ja siis läksime alla, taksojuht oli natuke oodanud, läks kähmluseks. Saatsime ta pikalt, ta oli venelane. Oli koputaja. Ja siis mis ta tegi. Taksojuht viis meid kainestusmajja, mitte kainestusmajja, vaid Pärnu maanteele

politseijaoskonda arestimajja. Ja Hindpere sai koju aga mina protestisin. Mind viidi kohe tänavale ja panin näpu nina peale ja kõndisin sirgelt ja praktiliselt kaine aga ma ütlesin, et viige tagasi. Siis olime hommikuni. Ja siis oli probleem, et nüüd tuleb meid lahti lasta. Siis kirjutasime seletuskirju ja asju aga midagi ei tehtud. Noomituse.

Klatiti ära ilusti?

Kõik said aru, et me tegime tööd ega siis, me ütlesime ka et me tellisime takso selleks, et koju sõita, mitte tema mölinat kuulata. Hakkab õiendama. Aga ta ei teind seda.

Kui rääkida Rameto algusest, siis kui suur Valdo Pandi roll rametos vähemalt alguses oli. Teda ei tahetud vist Rametosse väga lasta?

Ei no sellekohta ma ei oska midagi öelda. Tähendab tegid kolm inimest. Ega ta siis juba vaatas tele poole ka. Aga kolm venda, kes selle asja tuumikud olid, Valdo Pant, Jaan Ruus ja Juhansaar. Nead olid kõik.

Panid sellele meelelahutustoimetusele aluse.

Noh jah.

Kuidas te sealt Rametosse siis jõudsite?

Ma kõigepealt olin noorte reporterite klubis. Seal vist oli mingi konkurss. Ja siis ma olin algul päevauudistes. 64 ma olin päevauudistes ja siis tuli äkki... ega ma ei mäleta kuidas see RAMETOsse jõudmine toimus. Ei ole enam täpselt meeles.

Ju siis tehti kuidagi pakkumine?

Eks me lävisime seal omavahel.

Intervjuu Raimo Aasaga (N4)

Mis aastal te Rametoga ühinesite? Kuidas see juhtus?

See juhtus nii, et ma hakkasin 80ndate alguses saatma „Meelejahutajale“ tekste ja siis nagu Aimplaga olime telefoniühenduses ja „Meelejahutaja“, kui oli see noorsooteatrigrupp. See esitas nagu minu tekste ka. Esimene poolteist aastat, tagasihoidlik nagu ma olen, hakkasin ma huvi tundma, et noh, mitte miljonäriks saada aga, et kas honorari ka saab. Ja siis Aimpla uuris ja ütles, et raamatupidaja on teile iga kuu maksnud seda raha ja siis me hakkasime edasi uurima. Siis oli niisugune inimene, kes pani ka sellise preemia välja omal ajal. Tootmiskoondise autodirektor oli Raimu Aas. Ja kuna mind ei olnud raamatupidamise

dokumentides sees, siis see Raimu Aas sai poolteist aastat minu raha. (naerab). Tal ikka oli neid esinemisi ja ta muidugi ei tundud niisuguse palga juures üldse huvi kus tal tuli seda raha või ei tulnud. Ja siis oli muidugi raamatupidaja väga ehmatanud, sest mul oli täielik õigus nõuda, et ta küsib selle raha tagasi ja maksab mulle. Ma ütlesin, et ah ei, las see jääb Eesti huumori toetuseks. Ja siis kuskil 80ndate keskel, kui Aimla nii öelda juba üksikesinejana läks õide ja võib-olla ta ei tahtnud ka enam seda „Meelejahutajat“ enam teha. Ta tahtis ise tööd teda ja kirjutada aga „Meelejahutajat“ teha see nõuab ka ikka pühapäeval tööd tegemist, sest ta töötas kõik need materjalid läbi. Ja kui me räägime Baskini suurepärestest kavadest, siis tegelikult on need Aimla tõlked aga ega see ju rahvast ei huvita. Aga Aimla tegi tohutult tööd ja tal oli tohutu töövõime ja olid need talveraadiod ja sinna kutsus siis Tootsen ka mind ja tegin seal oma tekste kaasa. Ja siis kuskil 86-87ndal aastal tegigi Aimla mulle ettepaneku, et kas ma ei tahaks hakata „Meelejahutajat“ tegema. Aga jälle rõhutades oma tohutut tagasihoidlikkust ja teades ikkagi seda, millist tööd on Aimla teinud, siis ma ei söendanud seda kutset vastu võtta, sest ma mõtlesin, et ei jõua seda asja ära teha. Aga siis veel on üks mees, kes „Meelejahutajat“ tegi, see on siis Härmo Saarm. Ja Härmo Saarme ajal nagu „Meelejahutaja“ tegemistruppi ajas Härmo Saarme kokku Lepa, Dajan Ahmet, Ülo Lodesson ja Ines Aru. Ja siis ma seda asja nagu vaatasin ja tundsin, et nüüd nagu võiks hakata „Meelejahutajat“ tegema, sest sain nende nimestega hästi läbi, kes seal „Meelejahutajas“ tegid. Näiteks Luule Komissarov jah.. Ja tehtigi teist korda ettepanek. Aimla tegi siis individuaalset tööd ja läks ära siis poliitikasse ja siis hakkasingi kuskil 80ndate lõpus, no 84ndal likvideeriti asi ära, et viimased ajad. Ja kui ta vahepeal siin Noorsooteatri näitlejatega langes allapoole ka, siis jälle rõhutades oma tagasihoidlikkust, siis me saime sama populaarseks, nagu ta oli Baskini ajal. Selle protsendi. Üle 200 000 kuulaja. Ja siis hakkas see vara-kapitalism pihta. Käisime igal pool kõrtsides ja baarides, kus andis käia. Ja nemad maksid siis esinemise rahad kinni. Siis hakati huvi tundma, et raadio peaks ka ju selle eest midagi saama. No ja siis ma ütlesin, et raadio saab ju saated. Aga noh Eesti inimene nagu ei saa sellest aru, et järsku midagi tehaksegi nagu ilma ise rikastumata. Sest ma toon sellise näite- Luule Komissarov käis meil saates teksti lugemas sisse ja ta sai kuus vähem raha, kui maksis kuukaart. Ja käis ikka tegemas. Et noh, ma pean seda oma aega väga õnnelikuks, et oli Luule Komissarov, et oli Enn Kraav, siis Lembit Sibulast rääkimata, kes on üldse nagu ei räägita sellest inimesest. Mina ütlen ilma mingi kadeduseta ja kui me räägime siin, et Baskin tegi estraadistuudiot, tõelist estraadi Eesti rahvale läbi filharmoonia kontserdi ja esinemised tegi Lembit Sibul. Lasteetendused kaasaarvatud. Vanalinnastuudio lasteetendus- Sibul tegi kaks etendust ja vanalinnastuudio tegi ühe ja Filhramoonia otsustas, et ei ei las Sibul teeb

edasi. Ja no neid kontserte mida Sibul tegi, oli ikka väga palju. Ja tema nagu ühendas selle trupi kõik kokku ja siis „Meelejahutajasse“ nagu ma ei saanudki aru miks siis mulle pakuti aga Sibul ühines ka ja pani oma õla alla ja nii me seal koos rügasime koos seda asja teha. Gutman Robert oli see, kes oli meil ka trupis ja miks ma nendest inimsetest räägin, et meil oli ikka väga hea trupp. Kuigi ma tahtsin sinna juurde saada noori. Dajan hakkas ise teatrit tegema ja Lodesson läks Rakverre, millest on väga kahju aga need vanad näitlejad nagu kõik jäid. Naisi tahtsime juurde- Marika Vaarik oli meil trupis. Maarika ütles meile kohe ilusti ära, et ta ikka tahab näitlejaks ja kaheks ei saa ennast tõmmata. Ja teine oli Sepo Seeman, kes oli veel Dajaniga seotud ja õppis pedas ja väga andekas ja siiamani ma vaatan ja näen, et see tema impro võime ja see mis mul on väga vastuvõetav näitlejate poolt. Seeman sai Pärnu teatrisse, noori ei tulnud peale. Meie Lepoga väga tagasihoidlikud nagu me olime, kasvatame endale mantlipärijad. Lodessoni ja Dajan Ahmeti. Nemand läksid ka nagu omavahel lahku ja nii see trupp lagunes, sest no üks märk oli niisugune - Ralf Parve juunior oli ka juba poliitikas siis, kui ta tuli ükspäev väga õnnelikult raadiomajja ja ütles, et poisid meie tööd on märgatud ja peaminister Laar isiklikult mainis, et Eesti riiki juhtida, see ei ole „Nätsti“ saadet teha. Millepeale ma ütlesin nonoh. Kahe nädala pärast hakatigi nõudma, et meil on uusi nalju vaja ja ühesõnaga nii pandigi asjad kõik. Ja ma ei süüdistata mitte kedagi tollases jutkonnas, sest kõik me olime selle Eesti Vabariigi ootusärevuses ja lootsime väga palju. Vandenõuteooria inimesena olen ma hakanud nüüd asja analüüsima ja mu vanem poeg tegi ka üht estraadi. Ja siis oli see „Laupäevastuudio“ ja ta tegi seda teksti- ta oli siis kuskil 13-14- aga et 10 aastane räägib, et nüüd on uus Eesti ja ma tahaks, et ma ei tee seda ega seda ega seda. Ja tollane Riikliku Telekomitee esimees, ütles, et no Aas kasvatad Pavlik Morozovit või? Ja see oli nii öeldud, et see jäi mulle hinge. Ja nüüd ma olen hakanud mõtlema, et kogu selle värgi taga olid need inimesed, kes kartsid, sest meile öeldi ka „Meelejahutaja“ ajal ja isegi Aimla poliitika ajal ütles, et ära sa seda riiki, et meil on nüüd oma riik ja ei ole vaja nii tervalt midagi öelda. Aga just need punased, kes üleöö said sinimustvalgeteks, et need ongi selle taga, et hakkasid seda huumorit ja, et saaks pihku irvitama, et saite nüüd selle vaba Eesti tahtmistest, sest „Mnemoturniir“ likvideeriti ära ja nüüd ma kuulasin kuidas sellest räägiti, et nähtavasti ka mingi nõukogude aegne lõpp või, et miks see „Mnemoturniir“ ja ma olin siis veel raadiomajas ja nägin kuidas Esko Tasal on pisar silmas ja öeldi, et seda pole vaja ja nüüd on vaja kõik uuutmoodi teha ja kui ta hakkas kukus tegema „Mnemoturniiri“ siis raadiojuhtkond kutsus välja, et kuidas te kasutate seda nime memoturniir. Võtke kohe teine nimi ja nüüd kui ilusasti räägiti, et kuidas kõik on ikka tehtud seda memoturniiri ja noh see oli revolutsioon sai oma lapsed tol ajal ära ja nüüd ajavad seda ajaloo asja need inimesed kes nagu seal juures ei olnud

jah. Sest meil „Meelejahutajaga“ oli sama asi. Me olime ikka äga populaarsed ja otsiti kus kinni võtta. Me saime ikka 10neid kirju päevas ja need käisid ka kõik läbi tollase meelelahutuse juhtkonna seal- Reet, mis ta perekonna nimi oligi. Nendest ei räägitud midagi, mis olid positiivsed asjad. Aga siis kui tuli midagi, siis see Reedakene tõi selle kohe spets edasi ja no ikka peab ikka teistmoodi ja ei saa niimoodi teha nalja ja noh, me ütlesime et näete kirjutatakse et rahvas on meiega rahu. Oh seda õnneliku nägu, kui siis tuldi ja öeldi et no näed midagi teid nii ei kuulata ja näete, et kuu aega tagasi sellel pühapäeval ainult 5% kuulas teid ja kõik tase on langenud jne. Ja muidugi Ralf Parve hakkas uurima seda asja ja siis tuli välja et „Meelejahutaja“ ajal oli raadioülekanne Ernesaksa matustest. Ja seda vaadati televiisorist mitte ei kuulatud raadiost. Kellegil me siis ikkagi jalus olime ja kuna Toivo tõmbas ka poliitikasse ja Aimplat enam meil ei olnud. Sest me olime ikkagi väga elujõulised, oli oma ajaleht „Meelejahutaja“. Meil oli oma näitetrupp, tegime estraadinäidendeid. Käisime esinemas. „Meelejahutajal“ oli oma raamatukogu. Kõik see eksisteeris aga siis tuli see vara-kapitalism ja siis see raha taga ja teised inimesed hakkasid muude asjadega tegema. Aga Kraam ja need näitlejad jäid täitsa kuivale ja kui nagu enda rabelemist tahtmist pole, siis nagu ongi kõik.

Pigem kadus neil endal isu ära?

Ei, nendel ei kadunud isu ära. Tähendab meil polnud enam neid esinemisi, et raha saada. Ja siis müts maha Komissaarovi ees kes kutsus Kraami ja noh Luule läks nagunii tolal oma mehe juurde kuigi ta käis ka veel meelejahutajas aegaejalt tegemas ja ka kraam käis, sest need olid nii harvad juhused. Aga sellised Tallinna inimesed nagu Ants Vain ja meil oli Eino Torga oli trupis ja tegime isegi mingi Sõnajalgade teles tegime „Telenätstit“ ja siis nagu kadus see asi ära, sest hakati raha on väga tähtis et elama jääda. Ja haltuura rahas oli 50 rubla. Selle ma kauplesin alati igale näitlejale välja, aga see viimane paar aastat enne rahareformi polnud 50 rubla mingi raha. Kuigi ka käisime sellel ajal tegime veel ka Lepaga tööd, et juustu ja liha no firmad ütlesid et me ei saa enam raha teile maksta aga kui te tahate juustu ja liha ja seda sai üsna palju. Ja näiteks kõige parem äri mis mul on olnud üldse olime siin harju kekis esinesime ja nad ütlesid ka et meil on rahaga kitsas aga nad võivad palki anda. Ja me saime Lepaga 40 tihu palki. Ja kuna mina ehtasime maja siis ma ütlesin lepale et müüd mulle. Ja ta müüs, no mis see polnud müümine, see oli lihtsalt nalja tegemine. mina andsin talle 100 rubla ja ühesõnaga terve see krunt oli neid palke mul täis, mis ma sain(naerab).

Naturaalmajandus.

Naturaalmajandus läks jah. Aga siis, no ma ei tea aga igaljuhul ma küll arvan, et seal taga oli väga karvane käsi ja mitte sinimustvalge vaid ikka see mis karvadest, mis sinna käise alla jäi, oli ikka väga punane. Sest midagi pole teha. Mul pole praeguste kultuurijuhtide vastu ka midagi aga ma pean kurbusega nentima ja võib-olla kõik seda välja ei ütle ja omavahel me oleme rääkinud et toleaege koputajad olid väga kultuursed. Nad olid väga palju lugenud, nad väga palju teadsid. Nad ei olnud niisugused nagu, kui Ervin Abel sai 75, me tahtsime mälestusmedali välja anda ja siis ma läksin kultuuriministeeriumisse ja ma küsisin 3000 krooni, et saada medalid välja anda. Millepeale üks noor ametnik, noor naisterahvas küsis, kes see Abel on. Mille peale üks noorhärä ütles, et see oli filharmoonia partorg. Vot nii. Ja siis ma muidugi oleks väga ropult öelnud aga ma ma mõtlesin, et hea küll, ma lähen ära. Ma olen sellega harjunud, et ma olen otsekohene. Sellepärast Lepaga oli väga hea töötada, et kui ma nagu midagi ütlesin, et see vend mulle niimoodi ei tundu, ma ei ole otse kellegile näkku öelnud aga ma tean, et jutud jõuavad alati ette ja jõe hea on mõnuleda, kui ma olen inimese kohta öelnud, mida ma tast arvan. Ja kui ma temaga juttu ajan, kuidas ta on nagu süte peal, sest noh ta teab mis ma tast arvan ja mina naeratan ja räägin ilusasti. Ja siis ma mõtlesin ka et kultuuriministeeriumisse las nüüd noor Abel läheb ise. Aga noor Abel Tamaara abel oli meil trupis. Ja siis ma mõtlesin, et kui ma nüüd nad saadan, sinna kus nad tulnud on. Aga muidugi seda raha ei saadud ja siis Valdo tegi ise need medalid ja andsime need välja. Vähemalt niipalju tuli siis Filharmoonia veel vastu, et me saime seda etendust teha „Maailm nagu Tootsi taskud“ aga noh see oli ka nagu meie „Meelejahutaja“ projekti poolt. „Meelejahutaja“ lõpuks oli see koperatiiv. Kaks osa kuulus Toivole, üks osa minule. Ta müüs oma osad ära ja nüüd on Jõgeval siis üks noorhärä, kes teeb „Meelejahutaja“ selle reklaamkirja, ta tahtis endale saada. Andsime talle. „Meelejahutajast“ on järgi see, et ainult või ja vorst ütlevad ära et tahab saia ka. Et nüüd kogu selle aja olen tegelenud lasteteatriga. Seda viib Lillepea läbi ja me esineme egiidi all Meelejahutaja teater.

Aga lõpus tulid poliitikasaated. Kas teil hakati neid eetriaegu ära võtma või vähemaks võtma ja poliitikasaateid asemele panema?

Ei, lihtsalt seal hakati järjest saateid ära võtma. Peale seda, et Eesti riiki ei ole juhtida Nätsti saadet teha. Nõugkogude ajal saadeti ringkiri. Praegu räägitakse, et eluaegne esinesmiskeeld. Ega see ei olnud eluaegne. Ma tahan oma arhiivi korrastama hakata. Mul on seal olema. Me saime Steinfeldt, Volkonski ja mina esinemiskeeld määramata tähtajaks ja mitte kasutada nende teeneid. Ja no eks ma nendel olin hammastevahel koguaeg, sest ma olin selline paha inimene ja ma sain oma esimese esinemiskeeldu kuus kuud. Ja siis tuli 1980 ansambel

Vitamiin välja ja me kütsime nagu altuurat teha aasta otsa. Ja siis filharmoonia vaatas, et nii populaarne ansambel et on vaja enda alla võtta ja Vitamiin oli nõus aga et mina ka seal sees. Aga seal öeldi ilusasti, et mul on esinemiskeeld, et ei saa. Ja siis prooviti nimesi mainimata sealt filharmoonia estraadist noori aga nad ei läinud absoluutselt Vitamiiniga ja öeldi, et nüüd on selline asi, et Aas hakkab tegema kontserditel või Vitamiin ei hakka üldse tegema. Ja siis muidugi filharmoonia hakkas huvi tundma, et mille eest ma olin üldse selle esinemiskeelu sain. Ja siis tuli välja niisugune kurioosum, et Eesti kultuuriministeerium oli andnud mulle esinemiskeelu aga mul ametliku esinemisluba polnudki. See on sama hea, et tänaval ma räägin mingi anekdoodi ja öeldakse, et enam sa rääkida ei tohi. Ja see lõppes siis sellega, et tolleaegne kultuuriministeeriumi töötaja Maila Kraus sai parteilise karistuse kaardi peale kandmisega, et ta väga pealiskaudselt suhtunud ja andnud inimesel esinemiskeelu kellele esinemisluba polnudki. Siis ma sain 80 esinemisloa ja siis see mutt hakkas mind jälitama nii palju kui vähegi andis. Ja siis muidugi sai ta mind jälle kätte. Ja siis muidugi osati väga ilusasti ära serveerida. Uues Tombis oli 1 aprilli. kontsert ja mulle öeldi, et miks ma oma voliliselt teksti muutsin. Sest tollal oli vaja esitada tekstid ja mina ütlesin ilusasti, naiivne nagu ma olin, et Priit Aimla käis esinemas ja ma Sirbist loen, et ta sai mingi Tartu trükitööliste klubile kirjutatud estraadietenduse eest riikliku preemia ja ütlen et no Aimla tegi nii head teksti ja mulle öeldi, et leidsid ka kellest eeskuju võtta. No siis ma juba ngu hakkasin mõtlema, et asi ikka väga kahtlane et Lenini ordeni kavalerist ei saa eeskuju võtta ja siis ma rumala peaga, mis oli ka tõde, et Ralf Rarve on Sassa Melderi kõne brošüürikene ja sealt olin kõik paremad killud välja võtnud ja teinud ühe kõne ja esitasin selle. Ja ma ütlesin, et see on trükitud. Aga ikkagi öeldi et see on omavoliline. Siis ma üölesin et karindi, vanalinnastuudiost, vanalinnastuudio oli ka juba paar aastat vana. Muidugi Baskinile serveerii see nii ette et aas kaebas, et karindi oli midagi teinud ja aimla oli midag teinud. Mina ütlesin et nad oli deeskujud ja tegid hästi ja mina noor tahtsin hiilata ja tahtsin ka hästi teha. Ühesõnaga ma sain täis rauaga, omavoliline teksti muutus ja mingi sassa melder ei loe ja aimla on veel eeskuju (naerab).

Olid ikka ajad.

Jah, ja siis üks vene juudi mänedzer ütleb, et aga noh tugev poiss. ma kaalusin siis 130 kilo, ja Vanilla Ninja, Maarja isa, Madis Kivi ja Lutsar Andres ütles et hakake akrobaadiks. Ja siis see juudi ärimees ütles, et laseme atesteerida. Ja atesteeritigi Venemaal ära mind jõuakrobaadiks. Ja seal öeldi konkreetselt, et noh kui Madis tirelit viskab, sina võid teksti rääkida. Nii ma hakkasid Eesti Filharmoonias ka tegema. Meil oli poiss oli kohvris ja tegime sellise paroodia

ja siis veel hakkasime tekste ka rääkima. Siis võttis Sibul mind gruppi. Sest Sibul käis iga suvi ja tegi vähemalt paar kontsertreisi ja vot sealt tuli see „Meelejahutaja“ edasi ka. Aga see eluaegne esinemiskeeld, sest ma sain ju kolm raksu. Teise raksu eest uuriti see välja, et mul pole esinemislubagi. Esimese raks oli Harju Rajoonis ja Teras oli siis kultuuriosakonna juhataja ja siis ma töötasin Keilas. Siis ta tuli Keila üritusele ja naeratas ja vaatas mulle otsa ja ütleb et meeldiv näha inimest kelle pärast kanti kaardile karistus, et minu rajoonis Aas teeb tekste. Aga teine kord oli see sekretär kulktuuriosakonna juhataja kultuuriministeriumis ja säutsus, et Raimo ma olen alati sulle rääkida. Aga tõesti mütsi kelle ees võtan maha, see kui ma selle eluaegse sain ja mitte kuskil ei tohtinud esineda, see praegune UNESCO lastekomitee esimes. Ütles et kuulge nalja teete, ta on alla 30 ja töötab ju Keilas, kuidas te keelate esinemise ära. Siis ma sain sellise klausli, et ma võin Keilas esineda ükskõik kus ma tahan ja kuna ma tegin näiteringi Keilas, siis ma võin näiteringiga käia esinemas. Nädal aega hiljem peale seda pidulikku kohtumist Viljandi kultuurimajale anti rändpunalipp ja kutsuti sinna esinema ansabel Polyphon ja loomulikult olin ka mina. Tegin oma tekste seal ja õudne sagin hakkab seal lava taga. Ma tulen ära, ansambel hakkab oma lugusid mängima. Öeldakse, et Lott, kultuuriminister on saalis, rõdul istub. Kutsuti kohe kultuurimaja esindaja välja ja mind ka. Tuleb Ingekene välja, aga mina ju kuulsin, kui ta sinna sisse läks. Ta tuleb välja, et on Raimo see minister alles mats. Püsti ka ei tõuse kui daam tuppa tuleb. Kui mina sisse läksin, oli Lott juba näost punane ja tuli kohe rünnakule. Ütles, et kas te Aas ei saanud aru või. Ma küsisin millest? No et me rääkisime ju et te võite esineda Keilas ja ainult näiteringiga. Ma ütlesin et jaa sain küll. Aga miks te siis esinete siin? Ma ütlesin, et Keila näitering. Mis näitering? Ma ütlesin, et ma ju üksinda olengi kogu näitering. Siis ma mõtlesin, et kas tuleb nüüd litakas või ei tule. Aga Lott oli selline mõistev inimene. Ja siis algas perestroika. Ja siis kui ma neid teravamaid tekste tegin, ta tuli Linnahallis minu juurde ja ütles, et selliseid tekste ongi vaja teha (naerab).

Aga tulles tagasi „Meelejahutaja“ aja juurde. Kes tol ajal peale Teie ja Aimla veel meelejahutajale neid tekste kirjutas?

Kõik nad seal kirjutasid. Mis seal pattu salata, ega siis Aimla tehtud neid noh aeg läks edasi ja väga paljusi tekste kirjutasime uuesti ümber. Kohandasime ja mugandasime. Aga mis puudutab oma tehtud tekstidesse, siis Sibula tekstid olid, siis Koržetsi tekste sai tehtud aga siis nagu Aimla kasutas. Küttealuse Kata monoloogid mida Luule Komissarov tegi aga sellel ajal kui mina seal 70 lõpp 80 „Meelejahutajale“ kirjutas, sellised kirjutajaid, ma ei taha midagi pahasti öelda, tekste saadeti aga nendega polnud midagi teha. Siin muidugi suur nahhaalsus,

Lepoga tegime tekste, siin „Meeleajahutaja“ inimesed ikka lugesid ja tehti proove, kuigi ma tean, et see asi käis ikkagi niimodi, et tekst loeti läbi ja öeldi „ahah et selle teksti me esitame kuuenda häälega ja kaheksanda näoga. Need olid sellised tükitöö nipid, mis moodi tehti. Baskin on niisugune isiksus ja ütleme et Einari Koppel aga teised suured näitlejad mingite stampidega töötasid. Professionaal oskab väga kõrgelt ja hästi teha. Aga ega niisugust isiksust seal, Baskin oligi niisugune nagu ta oli- ta sädeles, fanataseeris, tohutult hea inspiratsiooniga oli aga no teised, tehti tekste aga et meil Lepa ja Sibul. Sibula tekstid on väga head aga ma oma tekstide kohta pean ütlema seda, et kui ma ise seda ei esita ega siis ma nagu tean ja mõtlen mida ma ütlen. Vot Tartu mees Silver Alev, ega ta ei olnud halb kirjutaja tolal. Tal olid ka head lühinaljad ja sai neid asju teha aga Lepoga me ei lugenud kordagi läbi ka ja just sellepärast, et vaadata ja sädelema minna selle teksti jooksul. Siis sa näed mis seal on head ja siis töötad läbi ja lõpuks tuligi välja, et päris hea oli. Aga siis tuli see tipphuumori 1991. Seal sai küll ise kirjutatud kõige rohkem. Käisid ka teised aga need lood ei läinud läbi. Ega Aimla oma leivanumbrit ära ei andnud. Teisi asju loodi ka aga nendega pidi ikka väga palju vaeva nägema aga kuna Lepa, Sibul ja mina hoidsime kätt pulsil, siis meie tekstid läksid sellel ajal hästi peale ja sellel ajal olid neid vaja aga kedagi see väga solvas ja häiris. Siin oli see Nadežda raadio mida me parodeerisime laupäevastuudios. Ega Toivo ega keegi ei öelnud, alles lõpus öeldi, et ütlesime et ärge tehte. Enne esinemist öeldi, et ei ole mõtet aga kuna me nadesda raadiot parodeerisime siis me ikka tegime. Siis oli paanika suur, et on ju öeldud ülevalt poolt ei tohi teha.

Aga kui palju te suurest Nõukogude Liidust tõlkisite satiirikuid humoriste.

Tollal Aimla oli musta töö ära teinud. No „Literaturkat“ lugesin ka aga ma sellel ajal otseselt ei tõlkinud. Aga hakkasin tasapisi Svanetskiga ja Zadornoviga ja neid tõlkima. Eriti hakkasid need mehed mind köitma siis, kui hakati räägima, et meil peab olema teistmoodi. Ja siiski ma mõtlen, et huumorimõõdupuuks on inimene. Ja ükskõik mis riiklik süsteem ole, tema inimlikud omadused selles süsteemis ja kuidas ta aru saab. Need kaasaegsed naljad ja stand-up. Ega meiegi omal ajal rukiverhi ei teinud, et nüüd on stand-up avastatud või kui keegi teeb midagi roppu, et näed mis moodi tehakse. Ega meie ajal kui ma noor olin, käisin ju silmad lahti ja vaatasin mida Baskin ja Abel tegid. Näiteks abel ei rääkinud kunagi laval ühtegi anekdooti, kuigi tal oli tohutult anekdoote. Ta põhimõtteliselt ei rääkinud. Ja mis on baskini ja abeli vahe. Baskin tegi end Svanetski pealt kuulsaks aga Abel tegi ainult Eesti tekste. Muidugi temaga töötada oli üle mõistuse, sest ta pidevalt improviseeris ja tegi ettepanekuid, et teeme ümber. Kui Abel oli kadunud, siis olid kõik taga tohutud sõbrad aga eks see konkurents

oli omavaheline. Mida ma pean ütlema, et meie põlvkonnas sellist asja polnud, me vedasime koos. Konkurentsi polnud aga nemad ikka turu pärast rabelesid rohkem.

Mul jäi kõrva, mida see Aimla tekstide kohandamine ette nägi? Kas te tegite kaasaegsemaks seda või huumor oli vahepeal muutunud?

Kaasaegsemaks jah. Selles mõttes, et rublad olid kroonideks läinud vahepeal ja niisugused asjad.

Aga põhiliselt see point ju kehtis?

Jajaa. Ma ütlen, et Svanetski ja Zadornov ja nad on ikkagi läbi inimesed. Kuidas inimesed reageerivad mingile olukorrale. Ja sellepärast praegusel ajal ka ju vene televisiooni, svanetski on iseasi. Naeravad ikkagi vähesed inimesed. Mis venemaal ka praegult peale läheb, meil on ikka jalaga tagumikku ja üle aia. Venemaal muidugi rahad suuremad taga. Selles mõttes jagan ka nende arvamust, et „Meelejahutaja“ aeg sai lihtsalt täis aga kahju on sellest, sest lõpus ta oli ikkagi nii tugev organisatsioon. Meil oli ikkagi oma teater, ja oligi plaanis oma teater teha. Meil oli oma ajaleht, oma raamatukogu aga tuli see uus äri peale ja teised inimesed läksid mujale rindele ja mina sellesuhtes olen õnnelik olnud, et mul on kõik need näitlejad kes tulevad ja teevad kaasa. Ega ma selline juht küll ei ole, et ma võitlen selle eest. Siis oli see autoavarii ka veel. Kui lõpetati ära siis lõpetati ära ja jäime ootama paremaid aegu. Ma ütlen, et nüüd ma olen Nõmme raadios koguaeg teinud. Abikaasa ütleb ka, et mida siin vigiseda kui 63 maas kuulatakse. Vaevalt Eestis neid raadioid väga palju on, kus 63 maas kuulatakse. Seda enam, et ma tean, et kui mul nihkega tekst on- need inimesed, kes elavad Austraalias või kurat teab kus, ega nad siis suurest armastusest kõige selle vastu mis ja kuidas siin Eestis on, ei ole ära läinud. Sellepärast on publik ka õigem seal. Seda pean oma põlvkonna suureks veaks - rahulolematust. Tahad kuidagi teistmoodi alati aga ma praegu mõtlen lihtsalt see on aukartus, et ma suhtun suure aukartusega huumorisse ja selle tegemisse. Ja ka siis, sest ma mõtlen, kui palju neid tegijaid on. Neid oli ikka parkümmend väga head ja jõle head tegijat, nagu ajakirjandus rääkis, aga kus nad nüüd on. Nad ei ole manalas. Need kes olid head, need on manalas. Aga tollased tähed ja nii on iga asjaga, et aukartus peab olema asja vastu, mida sa teed.

Aga tol ajal oli ka tekstide põhiline sisu oli ikkagi see ühine vaenlane. See suur riik ja tema nõrkused ja rumalus?

Ja, ikka. See oli sealt alt väljas. Nüüd alles üleile, või millal see Hundist oli. Mulle äga meeldis, mida Sang ütles. Ega me ei olnud mingid Nõukogu vastased võitlejad vaid huumor

oli ka. Meie ajasime oma rida, mis meid taksitas niimoodi elamast nagu me tahame ja kõrvalt Nõukogude võim pidi mõtlema selle üle, et me liialt neid ei õõnesta. Ega see ei olnud ka eraldi eesmärk, et kuidas õõnestada. Lihtsalt oma mõte, rahva mõte, tuua esile ja elada oma elu ilusasti rahulikult. Selles mõttes, et ei oleks piinavalt valus.

Aga see mõte kindlasti ei meeldinud riigile. Kuidas see tsensuur välja nägi. Milline see tsensuuri protsess oli?

Minu ajad õnneks olid säärased, et Toivo pidi kinnitama neid tekste, mis „Meelejahutajasse“ läbi läksid. Siis olid need päris tsensurid ära võetud, nagu Aimla ajal ja Kilveti ajal olid. Nemad ikkagi viisid kõik tekstid sinna, siis kuulati kõik lindistused läbi. Sest ma tean, mul oli üks aktsendiga lugu, mida Kark esitas. Paar-kolm asja oli, mida võeti küll linti ja ma sain raha, aga raadios neid ei kõlanud. Siis oli vana-aasta õhtu saates, siis lasti kõik need mis olid varem kokku korjatud (naerab). Aga nendel ikka kontrolliti, tekst loeti läbi ja lindistus kuulati ka läbi. Aga no „Laupäevastudio“ näiteks oli otsesaade, seal ei olnud enam midagi kuulata ja teha. See oli juba nii öelda sulaaeg. Aga kontroll oli kõva ja eks nad nägid seal vaeva No vot siin ongi, et loed mingi teksti läbi ja pole midagi hullu aga kui Baskin teeb ära ja paneb rõhud nii nagu vaja siis saal hakkab püssi järgi haarama ja läheb Toompeale võimu kukutama. Eks see keeruline oli.

Aga autorit see tsensuur mingis mõttes paneb pingutama rohkem. See tekst ju muutub selle läbi kvaliteetsemaks, vähemalt nii ma kujutan ette. See sümbolism ja need alltekstid ja need peavad seal kõik olema, et petta.

Tähendab, no ma ei tea. Eks muidugi mingis mõttes need inimesed, kes olid tol ajal suuremad tegijad, need teadsid juba, mis läheb läbi ja mis ei lähe. Mingid stambid olid olemas, kurbusega peab nentima. Ma saatsin ka mingid tekstid Pikrile ja noh ei ära märkimist ei midagi. Kallis sõber Ummelas Mart ütles, et too om atekstid siia, ma tean mida seal vaja on. Ja nii oligi. Saime auhinnalisi kohtasid jne. Täheandab mingi väljakujunenud stamp oli, mis läks peale ja mis trükiti ära. Muidugi, ma ei tea mis kass oli läbi jooksnud Aimla ja Ummelase vahet, sest Ummelas oli väga ahea kirjutada estraadi suhtes. Mina siis saatsin „Meelejahutajasse“ ka Ummelase tekste. Mingid stambid olid. Suured ja vanad kirjutajad teadsid. Mina kirjutasin nii nagu heaks arvasin. Kuna Aimlaga olime telefonikontaktis, siis Aimla ütles, et ma seal mõned kohad tegin ümber. Aimlast ma pean väga lugu. Kui olete kuulnud, siis tal on üks tekst „Tallinna reisijuht“ üks tekst. Minu tekst, „Meelejahutajas“ loeti, Aimla tegi oma teksti aga mina saatsin talle selle tallinna reisijuhi enne. Aimla ütles, et ma sain väga palju ideesid, ega sa ei pahanda kui ma kasutan. Ma ütlesin, et muidugi mitte, tee

mis tahad. Me saime Aimplaga niivõrd hästi läbi. Tema tekst oli muidugi kõvasti parem, kui minu oma. Kui ma nüüd veel tagasi lähen, kus mina selle idee sain, oli meie kallis karikaturist Gori, kes kirjutas 20ndatel aastatel ka väga palju humoreske. Ja siis ütles, et ma saan ühest humoristist 20 karikatuuri teha ja saan selle eest ka 10 korda rohkem raha, kui humoriski eest. Ja kui ma nüüd lugesin Vene huumori ajalugu, mis on kirjutatud, siis ma oma suureks rõõmuks nägin ka, et Gori oli ikka niisugune humoris, kes luges mujalt ja oli ära eestindanud. Algallikad olid teada.

Ilmselt tol ajal ei olnud ka muud võimalust. Sealt võetigi.

Nojah, eks Eesti kirjutajaid oli ka. Vaevalt, et Oskar Luts võttis. Vilde muidugi võtis ka. See on selge. Aga Luts näiteks ma usun on puhas eesti huumorikirjutaja.

Kui suur roll publikul „Meelejahutajas“ oli? Sütitas ta näitlejaid ja aitas kaasa?

No ikka-ikka. Täis saalid ja „Meelejahutaja“ -see oli ju üldse firmamärk. Meil nagu raadiomajas minu ajal jäi vähemaks. Me tegime mujal neid lindistusi ag ikkagi täis saalid ja oodati meelejahutajad. Nüüd enam nii häid inimesid pole aga üks kümnekond aastat tagasi tuli inimene sinu juurde ja ütles, et meelejahutaja, küll see on hea saade. Aga viimasel ajal teda nagu enam pole. Siis ütlesid, et kümme aastat ju. Ta oli ikkagi mingi aja märk. Ma ütlen, et see „Kellaaeg“, memoturniir ja eelejahutaja, need olid nagu usklike inimestele nõukogude ajal kuulati pühapäeva hommikul Soome kirikut ja peale seda keerati ikkagi eesti peale tagasi ja kuulati „Meelejahutajat“. See oli ikkagi firmamärk. Just Aimla juurde tagasi tulles, mis seal salata, eks ta mõned tekstid kirjutas ise ka ja pani sinna juurde Ivanov ja Petrof jne. See mängis ka juba mingit rolli. Tähendab, kui eestlane kirjutab aga Ivanov ja Petrof, see ikkagi Venemaa. Võime andeks anda. No kui juba Venemaal on kirjutatud.

Aimla rääkis ka, et ta pani jumala suvalise ajalehe, mida olemas ei olnudki aga keegi kontrollima ei hakanud.

See on jälle jah tohutu tohutu töö mida tegi Aimla ja muidugi see mis Sibul tegi. Et neid kokku hoida, näitlejaid tuua estraadi üle ja neid suuri kavasi teha. Aimla õnneks elab aga Sibula äraminek, nagu ma ütlesin, teda ei mäleta enam keegi. Nad elasid ju Mustamäel ühes majas- Sibul, Abel ja Ralf Parve. Võiks pingi ju panna. Linnaosavalitsus ütles, et jah võiks panna ja nüüd juba kaks aastat panevad. „Jajaa geniaalne idee“. Ma ütlesin, et kuna humoristide pink, siis võiks pingi tagurpidi teha, et pink on nagu vastu maad ja jalad üleva. Pole kuskil istuda. Abeli poeg tegi veel parema ettepaneku. Kuna viimane koht, kus Abel käis

oli viinapood. Et teha Mustamäele viinapoe ette (naerab). Aga noh, need ideed jäid kõik ideedeks.

Aga millist rolli see huumorisatiir inimeste teadvuses täitis? Miks ta nii populaarne oli, see oli uskumatu populaarsus. Need vaataja numbrid, ma kahtlen, et üldse need kunagi tagasi tulevad.

Ei-ei. Iialgi ei tule. Sellepärast, et miks ma olen ümber orienteerunud. Keegi ei viitsigi enam lugeda ja ridade vahelt midagi otsida ja mõtelda. Klikin ära arvutiga ja saan kõik vastused. Tol ajal nii nagu ma ütleks nagu, et see oli nagu Ameerika Hää. No Ameerika hää oli Ameerika hää mida kuulasid. Aga ma ütleks, et selline Nõmme raadio efekt. Kui ma mõtlen mingist asjast teistmoodi. Ja siis ma hakkas mõtlema, et loen ajalehest midagi muud ja näen televiisorist midagi muud. Ma vist olen haige. Kui sa kuuled midagi teistmoodi ja seal ka midagi sinu mõtetega ühineb, siis se eon ikkagi vaba sõna, see oli õhk. See oli hapnik. Meelejahutaja oli ka seda. Inimesed ju mõtlesid. Ega seda kommunismi ehitada nii väga. Ja ega ei peagi olema riigivaenlane või võimuvaenlane aga seal oli see elav mõte sees ja irvitamine nõmeduse üle. Nüüd räägitakse küll õpilasmalevast ja üliõpilasmalevast. Aga noh ta mis ta on aga ta ütles väga ilusasti, et ainult riigis, kus ei ole mingit majandust, on mõeldav selline asi nagu üliõpilasmalev. Ja see oli ka selline paralleel, ta andis õhku ja naerda kasvõi Marxi võtta. Inimkond jätab naeruga oma mineviku ja meelejahutaja oligi see, kus sai naerda. Ja siin oli omavahel ütleliste kohta ka. Kabinis kohta et ta kutsus välja ja ütles inimesele, et noh mina saan jah aru nii nagu teie aga rahvas võib valesi aru saada. Aga no teda oli vaja ja noh praeu võib-olla ongi õigem ja miks ta peaks vale olema. Lihtsalt meelelahutust ja naerda ja pingeid lõdvendada. Et sa ei peaks enam kaasa mõtlema. Tol ajal said sellega auru välja lasta, said oma pinget välja lasta. Nägid, et laval naerdakse selle üle ja ma naeran ka ja vabanesid pingest. Siin tekib ka aetiline küsimus, et kui me ise valime, siis mida me naerame. Siis me teadsime oma vaenlast. See oli Moskva, Venemaa. Nüüd ju paraku kui naerda välja, et see on rumalasti ja see on pahasti, See on ju see sama oks, kus meie istume.

Nagu naerda iseenda üle.

Jah. Ja sellepärast ma räägin, et kui üldse midagi häirib siis aukartus. Sa pead oma töö vastu olem aus ja et sa hindad seda kõike, mida sa teed. Kas ma teen õieti ja kas ma ei saaks paremini. Mitte, et mina teen om asja jõe hästi aga kõik ümber teevad valesi. See hommikust õhtuni, et miks ma ütlesin, et pühapäeval teen ka tööd. Koguaeg sa pead töötama ja mõtlema. Ainult Brežnev oli selline, kes jagas kõiki asju. Ja kuhu ta jõudis, see on teada. Ja mul tänapäeval ka need Brežnevid kõige rohkem häirivad. Ükskõik mis asja on vaja teha- teeme

ära kõik! Ja see tohutu rahulolu. Ja kuskil seal Venemaal võid olla nii vilets esineja kui tahad. Ma olin ju ka esinemiskeeluga Ukrainas käisime Joel Steinfelditga esinemas. Seal on nii, et ükskõik, kui vilets sa oled, sind võetakse artistina. Sind võetakse juba sellena. Meil Eestis ei tähenda see midagi, oled sa artist või ei ole.

Ei tohi ka alla selle minna. Kui sa oled artist siis oled artist.

Jah, ja kapitalismi eelis ongi see, et tol ajal olid noh paar või ükskõik, ikka võeti ja kasvõi pandi vangi ag ikka pidid tööle minema ja sama oli ka esinemistel. Kõik näitlejad ka ütlevad, et alkoholi tarbiti palju rohkem, kui nüüd. Sest nüüd sa pead ise vastutama enda eest. Ja eks sellesuhtes need vanakooli näitlejad ja need ka vastutasid enda eest. Vahepeal siin hakkas asi ära vajuma. Minule jääb elulõpuni saladuseks või mõistatuseks, kuigi ma ka ise rääkisin. Minu jaoks oli Heino Mandri suurepärase näitleja ja Tottis kuidas ta hiilgas ja vot tema ütleski mulle, et kaheks - ei, ei, ei. Ma olen näitleja kes võib naljakaid osasi teha aga ma ei hakka naljaga haltuurat tegema kunagi. Erinevad tõekspidamised. Endel Pärn, tohutult kiidetakse muidugi hea inimene aga ma ei kujuta ette et esinejal ei ole improviseerimisvõimet. Tema ütles, et tema ei improviseeri tekstiga. Kõik peab tekstis kinni olema. Eks erinevad mallid ja arusaamised ole. Ja „Meelejahutajasse“ tõime ka selle sisse esimesena. Need olid publikule küsimuste vastused, et olla ajakohane. See nõudis ka seda, et kui ma kuskil Kapa-Kohilas esinesin, et ega tol ajal oli ikka inimesi, ja eks ole neid ka nüüd kes tulevad ja räägivad oma muredest ja siis sa kuuladki mis seal Kapa-Kohilas on ja kui sa siis oled seal ja kõik näitlejad vastavad küsimustele, siis sa kasutadki seda kohaliku miljööd. Sest iga inimene on uhke, et ta elab Kapa-Kohilas ja kogu maailm teab mis mured seal on, et pood ei ole lahti. Ma kujutan ette, et kui oleks leidnud oma tee ja arenenud ja selle teatri ja igaljuhul eesti huumor ei ole mitte midagi võitnud.

Jah ja ei ole tulnud midagi asemele ka. Pikkrit ka enam pole.

„Pilkaja“ on. Aga „Pikriaga“ on ka selline lugu, et see oli kadunud Lembitu üks suur viga. Tagasihoidlik nagu ma olen, ei ole sul vaja mingit kontorit ja mingeid ametnikke. Ka tol ajal oleks võinud lihtsalt teha ühes ruumis teha tööd. Ja me Hugo Iibusega pakkusime ka välja, et me ei taha mingeid rahasi sest „Meelejahutaja“ lehte tehti ka täiesti tasuta ja pandi pead kokku. Aga siis tekkis ka selline alateadlik konkurents, et ei ole kedagi vaja ja kedagi ei ole vaja kuulata ja ise olen kõige targem. Ja siin viimane kõne oligi Anne Paluveriga. Tema vaatas lava tagant ja mina vaatasin lavalt üht etendust ja Anne ütles, et peab kutsuma enne peaproovi kellegi, kes vaatab kõrvalt. Eestis on ka üks see selline suur takistus, kui kolleg ütleb näitlejatele et issand kui hea sa täna olid. Siis võid rahulikult öelda, et midagi on ikka

väga mäda. Aga kui kolleegid midagi ei ütle, siis võid südamest rõõmus olla, et läks paigale.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

ina _____Simo Andre Kadastu_____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____31.05.1993_____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ **Huumoriprogrammi loomine Eesti Raadios raadiosaate „Meelejahutaja“ näitel**_____

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____Ragne Kõuts-Klemm (PhD)_____

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, ____01.06.16____ (kuupäev)